

Pardon, en nu? Een onderzoek naar de verklaringen waarom Ranov-vergunninghouders al dan niet zijn overgegaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek

Iris van Beukering

In dit onderzoek staat de vraag centraal hoe kan worden verklaard dat Ranov-ers al dan niet een verzoek tot naturalisatie hebben ingediend. Niet eerder is de naturalisatie-problematiek van Ranov-ers in zijn totaliteit onderzocht. De naturalisatie van deze groep blijf achter, echter is naturalisatie van belang voor zowel de Ranov-migrant als samenleving. Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, is gebruik gemaakt van de gegevens die zijn verzameld in het kader van een onderzoek naar Ranov-vergunninghouders (WODC, 2015). Allereerst is onderzocht hoe het al dan niet overgaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek theoretisch verklaard kan worden vanuit de Reasoned Action Approach (RAA; Fishbein & Ajzen, 2010). Gedrag komt, volgens de RAA, voort uit de intentie om gedrag te vertonen en deze wordt weer bepaald door de invloed van de verschillende overtuigingen die een rol spelen. De RAA is één van de meest invloedrijke en best ondersteunde theorieën om menselijk gedrag te voorspellen. Toch zijn er een aantal kritiepunten. Daarom is in dit onderzoek de RAA gespecificeerd naar een toegepast model. De uitkomsten afkomstig uit de toetsing van dit model wijken af van de verwachtingen uit de naturalisatie-literatuur. De onduidelijkheid van de procedure en het ontbreken van een geldig paspoort en een geldige geboorteakte blijken een cruciale rol te spelen bij het al dan niet overgaan tot naturalisatie. Het is daarom ten eerste van belang meer duidelijkheid te verschaffen over de naturalisatieprocedure door meer te investeren in de voorlichting en het bereiken van Ranov-ers. Verder lijkt de aangescherpte documenteis uit 2009 (TBN, 2009/1) een probleem te zijn waar aandacht aan besteed moet worden. De documenteis lijkt de integratie van een grote groep Ranov-ers en hun nageslacht in de weg te zitten.

Kernwoorden: Ranov, naturalisatie, Reasoned Action Approach, documenteis

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In de tweede helft van de jaren negentig was er bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) sprake van een achterstand in de behandeling van asielpcedures (Wijkhuijs, Galloway, Kromhout, Van der Welle & Smit, 2011). Er verbleven veel asielzoekers zonder (permanente) verblijfsvergunning in Nederland die een ‘prop’ vormden in de asielketen. Na veel discussie is in 2007 de Regeling ter afwikkeling van de nalatenschap van de oude Vreemdelingenwet (Ranov) in het leven geroepen om zo de nalatenschap van de oude Vreemdelingenwet af te wikkelen. De regeling betreft een ‘generaal pardon’ voor vreemdelingen die voor 1 april 2001 een asielaanvraag hebben ingediend en die zich in 2007 nog immer in Nederland bevonden zonder te zijn toegelaten op grond van de Vreemdelingenwet 2000. Dit hield in dat 27.000 voormalig asielzoekers hiermee een verblijfsvergunning kregen op grond van de Ranov-regeling, ook wel de Pardonregeling genoemd. Dit betekende dat er een afsluiting kwam van een periode van jarenlange onzekerheid en het gedwongen thuiszitten. Voor deze migranten is de Pardonregeling het begin van een proces van integratie. Ze kunnen nu werken, een opleiding volgen en participeren in de Nederlandse maatschappij. De bekroning van de integratie is het verkrijgen van het Nederlanderschap, de naturalisatie. Migrant komen in aanmerking voor naturalisatie wanneer zij

voldoen aan de naturalisatievoorwaarde van vijf jaar toelating in Nederland (IND, 2015a). Vanaf 15 juni 2012 konden Ranov-vergunninghouders een naturalisatieverzoek indienen, omdat zij op dat moment in beginsel voldeden aan de naturalisatievoorwaarde van vijf jaar toelating in Nederland. Tot 30 september 2014 zijn er 9.350 (afgerond op tientallen) naturalisatieverzoeken van Ranov-ers ontvangen, waarvan er 820 verzoeken zijn afgewezen (IND, 2015b). Een groot deel van de Ranov-ers heeft dus geen verzoek tot naturalisatie ingediend. De politiek vraagt zich af tijdens een Algemeen Overleg met de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie (d.d. 29 oktober 2014, TK, 2014-2015, 19637, nr. 1936) waarom een aanzienlijk deel van de Ranov-ers (nog) niet is overgegaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek.

Naturaliseren heeft een aantal belangrijke voordelen voor migranten en de samenleving (Vink, Prokic-Breuer & Dronkers, 2013; IND, 2015b). Mede met het oog op het verbeteren van de rechtspositie van Nederlandse migranten wordt de verkrijging van de Nederlandse nationaliteit door langdurig in Nederland verblijvende vreemdelingen van essentieel belang geacht (Bedem, 1993). De verkrijging van de Nederlandse nationaliteit kan gezien worden als *'een zinvolle en passende juridische bevestiging en voltooiing van het proces van voortschrijdende participatie en integratie in Nederlandse samenleving'* (Kamerstukken II 1990/91). Het is daarom in het belang van de migrant en de samenleving dat Ranov-ers het Nederlanderschap aanvragen. Op dit moment loopt het aantal ontvangen naturalisatieverzoeken van Ranov-ers achter bij het aantal dat de overheid had verwacht. Dit onderzoek hoopt meer duidelijkheid te verschaffen over waarom Ranov-ers al dan niet een verzoek tot naturalisatie indienen, zodat het lage aantal naturalisatieverzoeken van Ranov-ers beter kan worden begrepen.

Om het naturalisatievraagstuk bij Ranov-ers beter te begrijpen, wordt in dit onderzoek eerst dieper op de theorie ingegaan. Er gaat een dieper construct schuil achter het al dan niet indienen van een naturalisatieverzoek. Het gaat hier om gedragsverandering. Wat maakt dat de ene Ranov-er geen verzoek tot naturalisatie indient en de andere Ranov-er dit wel doet? Eén van de meest invloedrijke gedragsveranderingstheorieën is de *Reasoned Action Approach* (RAA; Fishbein & Ajzen, 2010). De RAA komt voort uit de traditie van de *Theory of Reasoned Action* (TRA; Fishbein & Ajzen, 1975) en de *Theory of Planned Behavior* (TPB; Ajzen, 1985). De RAA maakt niet alleen duidelijk hoe bepaald gedrag tot stand komt. De RAA geeft ook uitleg over hoe de processen werken waardoor personen tot bepaald gedrag komen en hoe deze processen in wisselwerking met elkaar werken. De RAA is al veelvuldig in andere onderzoeksvelden toegepast en er zijn al meerdere meta-analyses uitgevoerd naar de effectiviteit van de RAA (Albarracín, Johnson, Fishbein & Muellerleile, 2001; Armitage & Conner, 2001; McEachan, Conner, Taylor & Lawton, 2011).

Binnen de RAA ligt de focus op de invloed van attitude, gepercipieerde norm, gepercipieerde gedragscontrole op de intentie om bepaald gedrag te vertonen. De attitude kan verklaard worden vanuit de motieven om al dan niet een verzoek tot naturalisatie in te dienen. Uit onderzoek van Wubs, Galloway, Kulu-Glasgow, Holvast, Smit, Leupen & Beenackers (2010) blijkt dat migranten in 75% van de gevallen zowel instrumentele (praktische en juridische) als emotionele motieven aanvoeren om zich te laten naturaliseren. Een praktisch motief is dat een migrant na naturalisatie in de Basisregistratie Personen wordt opgenomen. Dit maakt het mogelijk om bijvoorbeeld een paspoort aan te vragen. Een ander motief dat vaak wordt aangevoerd, is een juridisch motief. Migranten mogen na naturalisatie hun stem uitbrengen ten tijde van verkiezingen. Daarnaast naturaliseren migranten ook uit emotioneel motief, de migrant hoort er dan als burger in Nederland officieel bij. De motieven om al dan niet een verzoek tot naturalisatie in te dienen, zijn niet alleen positief. Een belangrijk negatief motief kan zijn dat een vreemdeling die door naturalisatie Nederlander wordt, in beginsel, afstand dient te doen van zijn oorspronkelijke nationaliteit. Het gaat hierbij om de gedragsovertuigingen over het nog uit te voeren gedrag (Fishbein & Ajzen, 2010). Daarnaast is de gepercipieerde norm van belang. Wat vindt de omgeving van naturalisatie? Ook spelen de overtuigingen een rol in de wijze waarin een Ranov-er denkt dat hij in staat is wel of geen verzoek tot naturalisatie in te dienen.

Naast de attitude, gepercipieerde norm en gepercipieerde gedragscontrole worden er in de RAA ook feitelijke belemmeringen genoemd die van invloed zijn op het al dan niet indienen van een naturalisatieverzoek. Zo heeft er in 2009 een belangrijke, maar stille, beleidswijziging plaatsgevonden die is gecommuniceerd via het Tussentijds Bericht Nationaliteiten (TBN, 2009/1). Die kwam pas grotendeels aan het licht toen in 2012 de groep Ranov-ers vijf jaar een verblijfsvergunning hadden en in aanmerking kwamen voor naturalisatie (mits er aan alle eisen is voldaan). Een groot deel van deze migranten stond te popelen om eindelijk een ‘echte’ Nederlander te worden (VluchtelingenWerk Nederland, 2014). Echter bleek in 2012 dat er in 2009 heimelijk het beleid was gewijzigd. Normaliter is het zo dat bij het verstrekken van een verblijfsvergunning of naturalisatie wordt gevraagd om een paspoort en een geboorteakte te laten zien. Voor de beleidswijziging, voor 1 mei 2009 werd van ‘bewijsnood’ uitgegaan als de aanvrager niet aan deze eis hoefde te voldoen (VluchtelingenWerk Nederland, 2014). Deze exceptie gold ook voor de groep Ranov-ers. Veel van de migranten die voor de Ranov-vergunning in aanmerking kwamen konden geen papieren overleggen. Daarom is destijds de hele groep Ranov-ers ontheven van de verplichting een paspoort en een geboorteakte te laten zien. Nu de documenteis in 2009 is aangescherpt, heeft dit belangrijke gevolgen voor de naturalisatie van Ranov-ers. Het betekent dat het voor veel migranten lastiger is of helemaal niet mogelijk is om te naturaliseren, omdat zij geen paspoort en/of geboorteakte kunnen overleggen. Een ander feitelijke belemmering is de beheersing van de Nederlandse taal, dit kan belangrijke gevolgen hebben voor de duidelijkheid van de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie (Elder & Davies, 2010). Dit kan de stap groter maken om een verzoek tot naturalisatie in te dienen.

Daarnaast spelen achtergrondkenmerken (Fishbein & Ajzen, 2010) een rol in de verklaring waarom Ranov-ers wel of geen verzoek tot naturalisatie indienen. De invloeden van Ranov-ers om al dan niet een naturalisatieverzoek in te dienen zijn niet voor alle Ranov-ers hetzelfde. De Ranov-groep is erg divers en die diversiteit heeft invloed op het al dan niet willen naturaliseren. Alleen al uit onderzoek naar de afgewezen naturalisatieverzoeken onder Ranov-ers blijkt dat er in die groep van 820 migranten al 54 verschillende nationaliteiten bestaan en dat er daarnaast sprake is van een groep staatlozen en personen wier nationaliteit niet geregistreerd is (IND, 2015b). Binnen deze groepen bestaat er ook variatie in verschillende achtergrondkenmerken, zo is er verschil in wat de belangrijkste reden is waarom het herkomstland is verlaten. Bekend is bijvoorbeeld dat asielzoekers vaker willen naturaliseren dan reguliere vreemdelingen (IND, 2012). Ook blijkt uit onderzoek dat respondenten met een hoger opleidingsniveau zich vaker laten naturaliseren (Bedem, 1993).

1.2 Doelstellingen

Het doel van dit onderzoek is meer duidelijkheid te krijgen in de redenen waarom Ranov-ers al dan niet over zijn gegaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek. Meer specifiek is het doel er achter te komen welke verklaringen een rol spelen in die beslissing. Hiervoor wordt eerst kritisch ingegaan op de theoretische verklaring vanuit de RAA. Daarna wordt de RAA toegepast op de naturalisatieproblematiek van Ranov-ers, waardoor er een compleet en nieuw theoretisch model ontstaat dat volledig toegespitst is op het verklaren van het al dan niet naturaliseren van Ranov-ers. Dit nieuwe model wordt vervolgens getoetst om te onderzoeken of het kan verklaren waarom Ranov-ers al dan niet zijn overgegaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek. Vervolgens worden deze resultaten naast het huidige naturalisatiebeleid van de overheid gelegd om te kijken of er beleidsaanbevelingen gedaan kunnen worden om zo meer Ranov-ers te laten naturaliseren. Dit om de situatie voor de Ranov-ers te verbeteren die nu nog tussen wal en schip vastzitten én om tegelijkertijd de integratie van de Ranov-ers in de Nederlandse samenleving te bevorderen.

1.3 Hoofd- en deelvragen

Om aan deze informatiebehoefte te kunnen voorzien, wordt in dit onderzoek de naturalisatieproblematiek bij de Ranov-ers onderzocht aan de hand van een stel hoofd- en deelvragen. De volgende probleemstelling staat in dit onderzoek centraal:

Hoe kan worden verklaard dat Ranov-ers al dan niet een verzoek tot naturalisatie hebben ingediend?

Bij de beantwoording van de probleemstelling wordt niet alleen ingegaan op de RAA om het naturalisatie-gedrag van Ranov-ers te verklaren, ook is er ruimte voor kritiek en verbetering. Na het construeren van het toegepaste RAA-model wordt het model getoetst om te kijken of het model kan verklaren waarom Ranov-ers al dan niet over gaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek. Daarnaast is er aandacht voor de beleidsaanbevelingen die volgen uit de resultaten. Dit levert de volgende deelvragen op:

1. Hoe wordt het al dan niet zijn overgegaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek theoretisch verklaard vanuit de Reasoned Action Approach?
2. In welke mate verklaart de toepassing van de Reasoned Action Approach waarom Ranov-ers al dan niet daadwerkelijk zijn overgegaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek?
3. Welke beleidsaanbevelingen volgen uit de resultaten?

Eerder is aangehaald dat naturaliseren belangrijke voordelen heeft voor de Ranov-ers en de samenleving, en waarom het daarom van maatschappelijk belang is dat er meer duidelijk komt over de motieven van Ranov-ers om al dan niet een verzoek tot naturalisatie in te dienen. Naast dat dit onderzoek maatschappelijk relevant is, is het ook van wetenschappelijke waarde. Er is namelijk weinig onderzoek of onderzoek van lage kwaliteit in deze richting gedaan. Eerder onderzoek door VluchtelingenWerk Nederland (2014) laat de belemmeringen zien bij naturalisatie voor migranten met een pardonvergunning. Echter is er in het geval van het VluchtelingenWerk Nederland-onderzoek sprake van een anekdotisch onderzoek. Het bestaat uit een kwalitatief onderzoek waarin slechts vijf schijnende migrantenverhalen uitgelicht worden en verder geen theoretische of kwantitatieve ondersteuning. Wubs et al. (2010) hebben ook onderzoek gedaan naar naturalisatiemotieven. Zij deden dit door middel van een steekproef onder nieuwe Nederlanders. Echter leverde dit onderzoek geen informatie over specifiek de Ranov-ers. De IND (2015b) is de enige die zich tot nu toe met Ranov-ers heeft bezig gehouden. Zij heeft een profielschets gemaakt van de afgewezen Ranov-ers. De gehele groep Ranov-ers is nog niet eerder in zijn complexiteit bekeken. Aangezien de diversiteit aan nationaliteiten en andere achtergrondkenmerken al duidelijk werd in het onderzoek naar een klein deel van de Ranov-groep, is het belangrijk om de vraag naar waarom Ranov-ers al dan niet een verzoek tot naturalisatie indienen te controleren voor de verschillen tussen groepen Ranov-ers. Er is wetenschappelijk gefundeerde kennis nodig om meer duidelijk te verschaffen over het naturalisatieprobleem van Ranov-ers. Dit onderzoek heeft een objectieve wetenschappelijke kijk door het onderwerp zowel kwantitatief als kwalitatief te onderzoeken.

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, wordt gebruikt gemaakt van verschillende gegevensbronnen. Allereerst wordt met behulp van IND-data een overzicht gegeven van de verschillen in achtergrondkenmerken tussen personen die een verzoek tot naturalisatie hebben ingediend en personen die dit niet gedaan hebben. Verder worden via aanvullend onderzoek onder een steekproef van 1.000 Ranov-ers de redenen voor het al dan niet uitblijven van naturalisatieverzoeken in kaart gebracht. Dit gebeurt aan de hand van een vragenlijst die via het internet of schriftelijk ingevuld kan worden. Vervolgens wordt de problematiek niet alleen kwantitatief, maar ook kwalitatief onderzocht door met behulp van het afnemen van expert-interviews bij Ranov-vergunningshouders aanvullende informatie te vergaren om zo meer inzicht te krijgen in waarom Ranov-ers al dan niet een naturalisatieverzoek

indienen. De diepte-interviews dienen als verdieping en ter illustratie om zo het verhaal achter de problematiek nog duidelijker te maken dan al uit de kwantitatieve vragenlijst bleek. De verhalen van de Ranov-ers uit de kwalitatieve interviews worden vervolgens weer voorgelegd aan de IND om zo hun kant van de zaak te horen, waardoor een objectief beeld gevormd kan worden over de daadwerkelijke naturalisatieproblematiek.

In de volgende paragraaf wordt de RAA behandeld, op basis van kritiek uit de literatuur is een nieuw model opgesteld. Aan de hand van dit toegepaste RAA-model worden verwachtingen opgesteld. Deze verwachtingen worden geformuleerd in de vorm van toetsbare hypotheses.

2 Theoretisch kader

In deze paragraaf wordt het theoretisch construct toegelicht en is er aandacht voor de hypotheses die op basis van de literatuur zijn opgesteld. Het doel van het theoretisch kader is het blootleggen van het diepere theoretische construct van de keuze om al dan niet een naturalisatieverzoek in te dienen. De kern van dit onderzoek gaat over gedragsverandering, waarbij het specifiek gaat om de verklaring waarom de ene Ranov-er wel is overgegaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek en de andere Ranov-er niet. Om deze vraag te beantwoorden wordt gebruik gemaakt van de *'Reasoned Action Approach'* (RAA; Fishbein & Ajzen, 2010), een uitbreiding van hun eerdere *'Theory of Reasoned Action'* (TRA; Fishbein & Ajzen, 1975) en *'Theory of Planned Behavior'* (TPB; Ajzen, 1985). Met *reasoned action* bedoelen Fishbein en Ajzen (2010) niet zozeer dat zij mensen beschouwen als rationele wezens die een beredeneerde afweging maken voorafgaand aan elke keuze die zij maken. Zij stellen dat de motieven die mensen hebben ook impulsief kunnen zijn, bevooroordeeld of zelfs verre van rationeel. De wegen naar het gedrag zijn dit echter niet. Steeds weer kan volgens Fishbein en Ajzen (2010) hetzelfde patroon ontward worden. Gedrag komt voort uit de intentie om gedrag te vertonen en die wordt weer bepaald door de invloed van de verschillende overtuigingen die een rol spelen. In deze paragraaf wordt de RAA toegepast op de naturalisatieproblematiek bij Ranov-ers. Eerst wordt er meer aandacht besteed aan verhelderen van de RAA.

2.1 Reasoned Action Approach

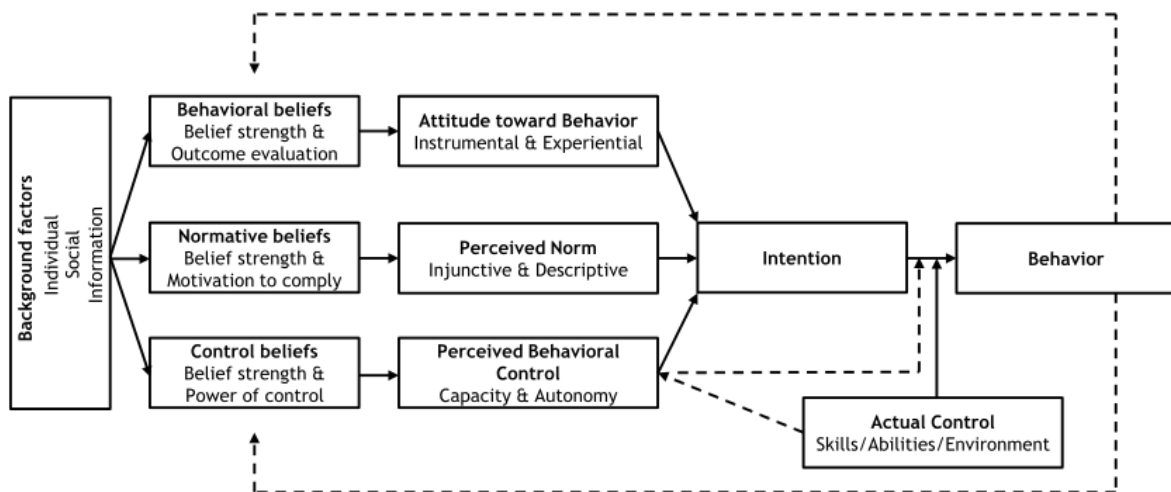
De RAA is één van de meest invloedrijke en best ondersteunde theorieën om menselijk gedrag te voorspellen (Smith, Terry, Manstead, Louis, Kotterman & Wolfs, 2007). De RAA wordt toegepast op het voorspellen van verschillende soorten gedrag. Zoals de RAA onder andere is toegepast in onderzoek naar seksgedrag (Terry, Galligan & Conway, 1993), gezond eetgedrag (Astrom & Rise, 2001), drugsgebruik (Conner, Warren, Close & Sparks, 1999, recycle-gedrag (Terry, Hogg & White, 1999) en rijgedrag (Gastil, 2000).

De oorsprong van de RAA ligt in de TRA, die in 1967 door Martin Fishbein werd ontwikkeld en later door Fishbein en Ajzen (1975) werd herzien en uitgebreid. De theorie gaat ervan uit dat iemands gedrag afhangt van de houding ten opzichte van het gedrag. Als een persoon een hoge intentie heeft om het gedrag uit te voeren, dan is het meer aannemelijk dat diegene het gedrag ook daadwerkelijk uitvoert. Centraal in de TRA, als ook in de TPB en de RAA, staat dan ook de intentie (*intention*) die personen hebben om bepaald gedrag te vertonen. De intentie is volgens de auteurs de meest accurate voorspeller van daadwerkelijk gedrag: *'The stronger the intention, the more likely it is that the behavior will be carried out'* (Fishbein & Ajzen, 2010, p.21). Die intentie wordt beïnvloed door de houding ten opzichte van het gedrag (*attitude toward behavior*) en de gepercipieerde norm (*perceived norm*). Als mensen het voorgestelde gedrag als positief evalueren en zij denken dat hun omgeving achter dat gedrag staat, dan resulteert dit in een hogere intentie om dit gedrag te willen vertonen en is het meer aannemelijk dat ze het gedrag daadwerkelijk ook zullen tonen.

Ajzen (1985) komt met een verbetering van de TRA en noemt deze de TPB. De TPB is het resultaat van de ontdekking dat gedrag niet volledig vrijwillig en onder controle is. Dit resulteerde in de toevoeging van gepercipieerde gedragscontrole (*perceived behavioral control*). De theorie gaat ervan uit dat de houding ten opzichte van het gedrag, de percipieerde norm en de gepercipieerde gedragscontrole beïnvloed worden door de verzameling van overtuigingen die een persoon heeft. De TPB stelt drie soorten overtuigingen op: gedragsovertuigingen (*behavioral beliefs*), normatieve overtuigingen (*normative beliefs*) en controleovertuigingen (*control beliefs*).

De RAA (zie Figuur 1) is de laatste versie van de theoretische ideeën van Fishbein en Ajzen (2010). De RAA onderscheidt zich van de TPB doordat het ook achtergrondkenmerken (*background factors*) en feitelijke gedragscontrole (*actual control*) meeneemt. Fishbein en Ajzen (2010) stellen dat gebleken is dat achtergrondkenmerken de overtuigingen van mensen kunnen beïnvloeden. Het is daarom belangrijk om deze factoren op te nemen in het theoretisch model. Daarnaast is de feitelijke gedragscontrole in het nieuwste model opgenomen. Eerder is uitgelegd dat hoe sterker de intentie is, des te waarschijnlijker is het dat het gedrag zal worden uitgevoerd. Maar dit gaat voorbij aan het feit dat er belemmeringen kunnen zijn die voorkomen dat mensen bepaald gedrag laten zien. Bijvoorbeeld, iemand wil gaan stemmen, maar breekt die dag zijn been en is hierdoor niet in staat om te gaan stemmen. De theorie gaat ervan uit dat de intentie beïnvloed wordt door de verzameling van de drie overtuigingen die een persoon heeft. Alhoewel het ook zo kan zijn dat één van de drie factoren zo zwaar weegt dat die factor uiteindelijk de doorslag geeft, maar hier is de feitelijke gedragscontrole weer van invloed.

Figuur 1: Reasoned Action Approach

Bron: Fishbein en Ajzen (2010)

2.1.1 Gedragsovertuigingen en attitude

Het model begint bij de gedragsovertuigingen (Fishbein & Ajzen, 1975; Fishbein & Ajzen, 2010). Dit zijn de overtuigingen die mensen hebben over het uitvoeren van bepaald gedrag. Het gaat hier om de overtuigingen over de waarschijnlijkheid dat het uitvoeren van het gedrag bepaalde uitkomsten zal hebben en de evaluatie van deze uitkomsten of een bepaald gedrag voor hen voordeel of nadeel op zal leveren. Een voorbeeld is de keuze om wel of niet te gaan stemmen wanneer er gemeenteraadsverkiezingen worden gehouden. Enerzijds zijn er daar de mensen die geloven dat het toch geen zin heeft om te gaan stemmen, omdat ze vinden dat hun stem toch niets uitmaakt op het grote geheel. Ook wantrouwen ze de stemmenteller. Dit maakt het voor hen zinloos om te stemmen. Anderzijds zijn er mensen die geloven dat hun stem juist wel belangrijk is en dat die ene stem juist het verschil kan maken. Zij vertrouwen de stemmentellers wel, ze geloven dat dit fatsoenlijke burgers zijn.

Zij maken de gang naar de stembus wel. Zowel de niet-stemmers als de wel-stemmers hebben beiden een andere set van overtuigingen over het uitvoeren van bepaald gedrag. Samen vormen deze de algemene attitude die mensen die hebben ten opzichte van bepaald gedrag.

2.1.2 Normatieve overtuigingen en gepercipieerde norm

Daarnaast zijn normatieve overtuigen van belang (Fishbein & Ajzen, 1975; Fishbein & Ajzen, 2010). Normatieve overtuigingen zijn overtuigingen over de wijze waarop belangrijke anderen in hun sociale netwerken denken over bepaald gedrag. Daarbij gaat het om de waardering van de opinie van anderen op basis van expliciete en impliciete uitspraken, eerdere ervaringen en voorbeeldgedrag (Van den Berg, 2014). Bijvoorbeeld, een persoon kan in een omgeving verkeren waar bijna niemand naar de stembus gaat, men vindt het niet normaal om dit te doen. De opinie is dat het toch geen zin heeft om te gaan stemmen. Een ander persoon kan juist wel in een omgeving verkeren waar bijna iedereen naar de stembus gaat. Waar democratie belangrijk wordt gevonden en stemmen wordt gezien als een belangrijk middel om de democratie in stand te houden. De set van overtuigingen die personen aan belangrijke anderen in hun sociale netwerken toeschrijven, vormen samen de gepercipieerde norm.

2.1.3 Controle-overtuigingen en gepercipieerde gedragscontrole

Ook spelen de controle-overtuigingen een rol (Ajzen, 1985; Fishbein & Ajzen, 2010). Controle-overtuigingen zijn overtuigingen over wijze waarop een persoon denkt dat hij in staat is bepaald gedrag te vertonen. Hierbij stelt iemand zich de vraag of hij wel of niet in staat is het gedrag te vertonen. Zijn er beperkingen of juist mogelijkheden om het gedrag al dan niet te vertonen? Blijvende bij het voorbeeld van de stembus, een persoon kan vinden dat hij te weinig kennis heeft over de partijen waarop hij moet gaan stemmen om een juiste overweging te kunnen maken. Of juist beperkingen zien omdat hij moet werken die dag. Een ander persoon leest zich juist in en besluit televisiedebatten tussen grote partijleiders te volgen om meer te weten te komen over de verkiesbare politieke partijen. Deze persoon gaat er vanuit dat hij of zij wel de ruimte heeft om te gaan stemmen die dag. De set van controle-overtuigingen die mensen belangrijk vinden vormen met elkaar de percipieerde gedragscontrole.

2.1.4 Intentie, feitelijke gedragscontrole en achtergrondkenmerken

De intentie om bepaald gedrag te vertonen komt voort uit de versmelting van attitude, gepercipieerde norm en gepercipieerde gedragscontrole (Fishbein & Ajzen, 2010). In feite geven deze drie factoren antwoord op drie vragen (van den Berg, 2014): *wil* ik het (gedrag), *mag* ik het (gepercipieerde norm) en *kan* ik het (gepercipieerde gedragscontrole)? De intentie om het gedrag te vertonen zal het hoogst zijn als alle drie de vragen positief beantwoord worden. Daarbij moet wel gezegd worden dat de drie genoemde factoren in wisselwerking met elkaar werken. Normatieve overtuigingen kunnen invloed hebben op de eigen gedragsovertuigingen en vice versa. Ook controle-overtuigingen hebben invloed op de andere twee soorten overtuigingen. Praktische belemmeringen zullen zwaarder wegen voor iemand die stemmen toch al niet zag zitten en wiens omgeving ook al tegen stemmen is. Daarnaast speelt de feitelijke gedragscontrole een rol (Fishbein & Ajzen, 2010). Dit zijn de feitelijke belemmeringen en mogelijkheden om een bepaald gedrag te vertonen. Zie het eerdere voorbeeld over persoon die zijn been breekt en hierdoor niet in staat is om te gaan stemmen. Daarnaast kunnen achtergrondkenmerken de overtuigingen van mensen beïnvloeden. Kenmerken als leeftijd, geslacht en opleidingsniveau kunnen een belangrijke rol spelen in het uiteindelijk vormen van de intentie en de keuze tot het vertonen van bepaald gedrag.

2.2 Kritiek op de RAA

Er is ook kritiek op de RAA. Volgens Tiemeijer, Thomas en Prast (2009) is het model wel erg algemeen. Er wordt uitgegaan van weloverwogen keuzegedrag zonder rekening te houden met het feit dat de

theorie in erg uiteenlopende zaken kan worden toegepast waardoor er weinig aandacht is voor het feit dat sommige onderdelen van het model dominant kunnen zijn. Bij het voorspellen van condoomgebruik is de gepercipieerde gedragscontrole bijvoorbeeld van grote invloed op de intentie, waar bij het kiezen voor veilig vrijen of niet juist de nadruk ligt op de normatieve overtuigingen (Tiemeijer, Thomas & Prast, 2009). In dit onderzoek naar naturalisatiegedrag van Ranov-ers wordt daarom de algemene RAA gespecificeerd naar een toegepast model.

Ook houdt de TPB, waar de RAA op gebaseerd is, bij het bepalen van de determinanten alleen rekening met de beredenerende en cognitieve kant van het gedrag en te summier met de emotionele, ethische en morele determinanten die het gedrag kunnen beïnvloeden (Conner & Sparks, 2005; Lechner, Kreemers, Meertens & De Vries, 2007). Hier kan tegenin gebracht worden dat ook in het bepalen van iemands attitude affectieve overwegingen worden gemaakt (Vermeij, 2009).

Een andere determinant van gedrag die niet wordt meegenomen in de RAA is het feit dat mensen ook beïnvloed kunnen worden door de eerdere ervaringen die zij hebben met het gedrag (Spruyt, Hermans, De Houwer, Vandekerckhove & Eelen, 2007; Smith et al.). Uit een meta-analyse naar de theorie (Conner & Armitage, 1998) bleek dat 13% van de variantie in gedrag bepaald wordt door eerder gedrag. Eerder gedrag is volgens hen een sterke voorspeller voor toekomst gedrag. De RAA houdt hier geen rekening mee. Bij de toepassing van de RAA op de naturalisatieproblematiek bij Ranov-ers wordt hier wel rekening mee gehouden. Daarom wordt in dit onderzoek eerder gedrag meegenomen als achtergrondvariabele.

Daarnaast wordt gesteld dat het verschil tussen intentie en verwachting lastig kan worden gemaakt (Shepperd, Hartwick & Warshaw, 1988). De definitie van de constructen is veelal niet helder en worden door elkaar gebruikt. Als het wel helder is dan wordt intentie veelal omschreven als het construct verwachting. Daarnaast verklaart intentie het daadwerkelijke gedrag niet volledig (Orbell & Sheeran & Abraham, 1998; McMillan & Connor, 2003). In een meta-analyse (Sheeran, 2002) bleek dat 47% van de deelnemers met positieve intenties niet slaagde het gedrag daadwerkelijk uit te voeren. In dit onderzoek naar het naturalisatiegedrag van Ranov-ers speelt dit probleem niet, omdat niet de intentie is gemeten maar het daadwerkelijk gedrag.

2.3 Toepassing RAA op de naturalisatieproblematiek bij Ranov-ers

De RAA maakt niet alleen duidelijkheid hoe bepaald gedrag tot stand komt, ook geeft het uitleg over de processen waardoor personen tot bepaald gedrag komen en hoe deze processen in wisselwerking met elkaar werken. Nog niet eerder is de RAA toegepast in een model om het proces te verduidelijken wat achter het al dan niet indienen van een naturalisatieverzoek zit (zie Figuur 2). Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag wordt onderzocht hoe het samenspel van naturalisatie-attitude, omgevingsdruk en gepercipieerde belemmeringen leidt tot het al dan niet indienen van een naturalisatieverzoek.

Figuur 2: toepassing Reasoned Action Approach

2.3.1 Naturalisatie-attitude

De naturalisatie-attitude is de verzameling van de set gedragsovertuigingen. Dit zijn de overtuigingen die Ranov-ers hebben over het indienen van een naturalisatieverzoek. Het gaat hier om de overtuigingen over de waarschijnlijkheid dat het indienen van een naturalisatieverzoek bepaalde uitkomsten zal hebben en de evaluatie van deze uitkomsten voor hen voor- of nadeel op zal leveren. Er worden verschillende soorten attitudes onderscheiden. Ajzen en Fishbein (2010) stellen dat attitudes voor gedrag zowel uit cognitieve als uit emotionele aspecten bestaan. Wubs et al. (2010) maken een soortgelijk onderscheid, zij doen dit door verschil te maken tussen instrumentele (praktische en juridische) en emotionele motieven die migranten aanvoeren om zich al dan niet te laten naturaliseren. De onderzoeken van Levesly (2008) en Rutter, Latorre en Sriskandarajah (2008) onderscheiden ook weer twee soortgelijke typen naturalisatiemotieven: praktische en emotionele. In dit onderzoek worden de terminologie van Wubs et al. (2010) aangehouden, we hebben het over instrumentele (praktische en juridische) en emotionele motieven, omdat deze indeling de meest gedetailleerde indeling is.

Een voorbeeld van zo'n praktisch motief is het verkrijgen van een nieuw paspoort, waardoor reizen toegankelijk wordt voor migranten (Bedem, 1993; Brettel, 2006). Een andere belangrijke praktische noodzaak voor de keuze voor het indienen van een naturalisatieverzoek is het feit dat de Nederlandse nationaliteit voor sommige beroepen nodig is (Bedem, 1993). Ook heeft de migrant recht op uitkering bij terugkeer naar het herkomstland. Daarnaast zijn er nog andere motieven die een rol spelen bij het al dan niet aanvragen van de Nederlandse nationaliteit, de juridische motieven. Zo mogen migranten als ze genaturaliseerd zijn stemmen en hoeven ze niet meer bang te zijn dat ze door de IND het land uit worden gezet (Wubs et al., 2010). Er zijn ook emotionele motieven aan te wijzen. De migrant voelt zich bijvoorbeeld Nederlander, of de migrant vindt dat hij de Nederlandse nationaliteit wilt hebben omdat hij in Nederland woont. Of omdat zijn kinderen dan ook de Nederlandse nationaliteit krijgen en eventuele gezinshereniging makkelijker wordt (Rutter et al., 2008).

Praktische motieven worden vaak als eerst genoemd door migranten (Bedem, 1993; Brettel, 2006; Rutter et al., 2008; Levesly, 2008). Op grond hiervan is het twijfelachtig of er gesproken kan worden van naturalisatie als uiting van integratie in de Nederlandse samenleving. Dit blijkt ook uit het onderzoek van Bedem (1993), waarin uit de resultaten blijkt dat respondenten die kozen voor de Nederlandse nationaliteit zich niet meer Nederlander voelden dan respondenten die niet voor de naturalisatie kozen. De hypothese die hieruit volgt, luidt als volgt:

Hypothese 1: *Praktische motieven, worden belangrijker geacht in de beslissing om een naturalisatieverzoek in te hebben gediend dan juridische en emotionele motieven.*

2.3.2 Omgevingsdruk

De set van overtuigingen die personen aan belangrijke anderen in hun sociale netwerken toeschrijven vormen samen de omgevingsdruk op migranten om al dan niet over te gaan tot naturalisatie. De overtuigingen van belangrijke anderen zijn moeilijk te meten. Wel kan worden gesteld vanuit de integratietheorie (Durkheim, 1897) dat de mate waarin iemand geïntegreerd is in een intermediaire groepering van een samenleving bepalend is voor mate waarin de normen van deze groepering worden nageleefd. Durkheim heeft het in zijn boek specifiek over normen over zelfmoord, in later werk heeft Merton (1938) Durkheims integratietheorie veralgemeniseerd naar ook andere vormen van gedrag. De mate waarin iemand is geïntegreerd in een groepering stellen Durkheim en Merton gelijk aan de hoeveelheid contact die een persoon met een groepering heeft.

Ranov-ers die veel contact hebben met de familie uit het herkomstland zullen meer geïnternaliseerd zijn met de normen die binnen de familie gelden. Hierdoor zullen deze mensen meer verbondenheid voelen met hun familie (Merton, 1938). Mensen die via naturalisatie Nederlander

worden, zijn (indien mogelijk) verplicht afstand te doen van hun oorspronkelijk nationaliteit (IND, 2015b). Dit heet de ‘afstandsplicht’. Deze afstandsplicht maakt het voor genaturaliseerde migranten moeilijk om naar het herkomstland terug te reizen, sommige migranten hebben na het afstand doen van hun nationaliteit het idee dat ze hun identiteit hebben verloren en zijn zij niet enthousiast over het feit dat andere familieleden wel nog de nationaliteit hebben van het herkomstland en zij niet. Naturaliseren betekent voor hen dat de afstand tussen henzelf en de familie groter wordt. De familie van de Ranov-er zal veelal niet staan te springen om naturalisatie van hun familielid in Nederland. Ranov-ers die meer verbondenheid voelen met hun familie zullen daarom anders aankijken tegen de beslissing om een verzoek tot naturalisatie in te dienen dan Ranov-ers die die verbondenheid met hun familie uit het herkomstland minder voelen. Daarnaast is er door meer contact met de familie in herkomstland minder noodzaak om contact te maken met Nederlanders en zo te internaliseren met de Nederlandse normen en waarden van integratie in de samenleving (Vervoort, 2011; Gijsbert en Lubbers, 2014). Dit leidt tot de volgende hypothese:

Hypothese 2: Ranov-ers die veel contact hebben met de familie in het herkomstland, zijn minder vaak genaturaliseerd dan Ranov-ers die weinig contact hebben met de familie in het herkomstland.

2.3.3 Gepercipieerde belemmeringen

De controle-overtuigingen vormen met elkaar de gepercipieerde belemmeringen. Controle-overtuigen zijn de overtuigingen over de wijze waarop een Ranov-er denkt dat hij in staat is wel of geen verzoek tot naturalisatie in te dienen. Eén aspect hiervan is of de migrant de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie als voldoende duidelijk percipieert of juist niet (Bedem, 1993). Wanneer een migrant de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie niet als voldoende duidelijk percipieert, is het waarschijnlijk dat de migrant dit ziet als een belemmering om te naturaliseren. Hij of zij heeft immers geen overzicht en dit overzicht is wel nodig om de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie door te komen, blijkt uit een rapport van de Nationale ombudsman (2015). De volgende hypothese luidt als volgt:

Hypothese 3: Ranov-ers waarvoor de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie onvoldoende duidelijk is, zijn minder vaak genaturaliseerd dan Ranov-ers waarvoor de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie wel voldoende duidelijk is.

2.3.4 Feitelijke belemmeringen

Of een persoon uiteindelijk daadwerkelijk een verzoek te naturalisatie indient en welke factor daarbij de doorslag geeft hangt af van de feitelijke belemmeringen. Fishbein en Ajzen (2010) verdelen dit onder in vaardigheden, mogelijkheden en omgeving. Een voorbeeld dat in het naturalisatievraagstuk van belang is, is de mate waarin een Ranov-er de Nederlandse taal spreekt. Het spreken van een taal is een vaardigheid. Naast dat het een eis is van de IND (2015b) om de Nederlandse taal te beheersen is het beheersen van de Nederlandse taal van belang voor het verkrijgen van kennis omtrent naturalisatie en de naturalisatieprocedure (Bedem, 1993).

Bedem (1993) geeft in zijn onderzoek aan dat een belangrijke stap naar de naturalisatieprocedure het spreken met mensen over de mogelijkheid tot naturalisatie is. Daarbij is het opmerkelijk dat, hoewel men in eerste instantie veelal van personen uit de eigen gemeenschap hoorde dat er een mogelijkheid is tot naturalisatie, men vaak juist met Nederlanders over naturalisatie spreekt. Volgens Bedem ligt dit waarschijnlijk aan het feit dat er weinig kennis over naturalisatie beschikbaar is binnen de eigen gemeenschap, maar dat er wellicht ook sprake is van een zekere schaamte om het binnen de gemeenschap hebben over het verkrijgen van de Nederlandse nationaliteit en het daarbij verstoten van de eigen nationaliteit. Ranov-ers die de Nederlandse taal beter spreken zijn beter in staat meer informatie te krijgen van Nederlanders. Dit leidt tot de volgende hypothese:

Hypothese 4a: *Ranov-ers die de Nederlandse taal beter beheersen, zijn vaker genaturaliseerd dan Ranov-ers die de Nederlandse taal minder goed beheersen.*

Daarnaast is de informatie vanuit de IND uitsluitend beschikbaar in het Nederlands. Dit maakt dat de eerder gepercipieerde belemmering, dat Ranov-ers waarvoor de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie onvoldoende duidelijk is, minder vaak een verzoek tot naturalisatie indienen, versterkt wordt wanneer een migrant de Nederlandse taal minder goed beheerst (Bedem, 1993; Van den Berg, 2014). Hieruit volgt de onderstaande hypothese:

Hypothese 4b: *Ranov-ers waarvoor de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie onvoldoende duidelijk is, zijn minder vaak genaturaliseerd. Dit effect is sterker voor Ranov-ers die de Nederlandse taal minder goed beheersen.*

Naast eventuele beperkende vaardigheden zijn er ook omgevingsfactoren die van invloed zijn op het al dan niet indienen van een naturalisatieverzoek. Zo heeft de stille beleidswijziging uit 2009 vermoedelijk grote impact op het al dan niet indienen van het een verzoek tot naturalisatie (Tussentijds Bericht Nationaliteiten, 2009/1). Voor de beleidswijziging, voor 1 mei 2009 werd van ‘bewijsnood’ uitgegaan als de aanvrager niet aan de documenteis hoefde te voldoen (VluchtelingenWerk Nederland, 2014). Veel van de migranten die voor de Ranov-vergunning in aanmerking kwamen, konden geen papieren overleggen. Daarom is destijds de hele groep Ranov-ers ontheven van de verplichting een paspoort en een geboorteakte te laten zien. Nu de documenteis in 2009 is aangescherpt, heeft dit belangrijke gevolgen voor de naturalisatie van Ranov- migranten. Het betekent dat het voor veel migranten lastiger is of helemaal niet mogelijk is om te naturaliseren, omdat zij geen paspoort en/of geboorteakte kunnen overleggen. Het is daarom aannemelijk dat Ranov-ers die al in het bezit zijn van een geldig paspoort en een geldige geboorteakte van het land van herkomst vaker genaturaliseerd zijn dan migranten die deze documenten niet konden overleggen. Daarom geldt de volgende hypothese:

Hypothese 5a: *Ranov-ers die in het bezit zijn van een geldig paspoort en een geldige geboorteakte van het land van herkomst zijn vaker genaturaliseerd dan de Ranov-ers die niet in het bezit zijn van een geldig paspoort en een geldige geboorteakte.*

Het lijkt erop dat de documenteis minder heeft gespeeld voor de Ranov-ers die al genaturaliseerd zijn. In het nieuwe beleid wordt bewijsnood nog slechts in heel uitzonderlijke gevallen aangenomen (Vluchtelingenwerk Nederland, 2014). In de *Handleiding op de Rijkswet op het Nederlanderschap* wordt beschreven dat er alleen sprake is van bewijsnood bij het overleggen van een paspoort ‘*indien de aanvragen een schriftelijke verklaring van de ambassade kan overleggen met de reden waarom verzoeker geen paspoort kan krijgen*’ (Handleiding op de Rijkswet op het Nederlanderschap, art. 1). Daarom geldt hier de verwachting dat de Ranov-ers die niet zijn genaturaliseerd meer moeite moeten doen om alle documenten bij elkaar te krijgen. Dit resulteert in de volgende twee hypothesen:

Hypothese 5b: *Ranov-ers die niet in het bezit zijn van een geldig paspoort en een geldige geboorteakte van het land van herkomst hebben meer problemen om de documenten uit het land van herkomst te verkrijgen dan Ranov-ers die al genaturaliseerd zijn.*

In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de gebruikte data en methodologie. Ook is er aandacht voor de operationalisatie van de gebruikte variabelen.

3 Methodologie

Dit onderzoek betreft een cross-sectionele studie naar de redenen waarom Ranov-ers al dan niet overgaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek. Hierbij is in de vorige paragraaf aandacht besteed aan de beantwoording van de eerste, beschrijvende, deelvraag naar hoe het al dan niet overgaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek kan worden verklaard vanuit de RAA. In deze paragraaf is aandacht voor de beantwoording van de toetsende deelvraag 2. Waarin onderzocht wordt in welke mate de toepassing van de RAA verklaart waarom Ranov-ers al dan niet daadwerkelijk zijn overgegaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek. Om deze toetsende deelvraag te kunnen beantwoorden, is deze paragraaf gewijd aan de methodologie achter het onderzoek. Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van secundaire data-analyse. Ook zijn er diepte-interviews afgenomen met Ranov-vergunninghouders naar hun motivatie om al dan niet te naturaliseren. De diepte-interviews dienen als verdieping en ter illustratie om zo het verhaal achter de problematiek nog duidelijker te maken dan al uit de kwantitatieve vragenlijst bleek.

3.1 Data

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, maken we gebruik van de gegevens die zijn verzameld in het kader van een onderzoek naar Ranov-vergunninghouders (WODC, 2015). Dit is een Nederlands onderzoek onder Ranov-vergunninghouders naar de redenen voor het al dan niet uitblijven van naturalisatieverzoeken. Het onderzoek is toegezegd aan de Tweede Kamer door de Staatssecretaris van het Ministerie van Veiligheid en Justitie en (Kamerstukken II 2014/15). Het WODC is de uitvoerder van het onderzoek.

De gegevens over de totale populatie Ranov-ers komen van de IND, uit hun registratiesysteem 'INDIAC'. Uit de totale populatie van 24.899 Ranov-ers is een steekproef getrokken van 1.000 Ranov-ers. Dit aantal is kleiner dan de 27.000 personen die in 2007 een RANOV-vergunning hebben gekregen. De reden hiervoor is dat circa 2.000 personen in deze groep de afgelopen jaren Nederland hebben verlaten dan wel zijn overleden. In dit onderzoek gaan wij in op de 24.899 personen die op 1 januari 2015 in Nederland verbleven.

Er heeft een steekproef plaatsgevonden onder migranten die achttien jaar of ouder zijn en in het bezit zijn van een Ranov-vergunning. In dit onderzoek zijn zowel de Ranov-ers meegenomen die een naturalisatieverzoek hebben ingediend als ook de Ranov-ers die dit niet hebben gedaan. Ook zijn de Ranov-ers meegenomen die op dit moment in de naturalisatieprocedure zitten of al afgewezen zijn. Deze steekproef is representatief voor de totale populatie op basis van status, nationaliteit, naturalisatie, gezinssamenstelling en geslacht. De gemiddelde leeftijd van de Ranov-ers uit de populatie (35 jaar) is vier jaar lager dan de gemiddelde leeftijd van de Ranov-ers uit de steekproef (39 jaar) aangezien de groep minderjarigen in de steekproef achterwege gelaten is.

Personen die deel uitmaakten van de steekproef ontvingen een brief met uitleg over het onderzoek en het verzoek een online enquête in te vullen. Na het versturen van de ingevulde enquête ontvingen respondenten een waardebon van vijftien euro als dank voor hun tijdsinvestering. Na een herhaalde oproep hebben uiteindelijk 419 van de 1.000 Ranov-vergunninghouders de vragenlijst ingevuld. Dit komt neer op een respons van 41,9%. De onderzochte groep wijkt niet significant af van de steekproef op basis van status, nationaliteit, naturalisatie, gezinssamenstelling en geslacht (zie Tabel 1 en 2, Appendix). Dit betekent dat de onderzochte groep representatief is voor de totale populatie Ranov-vergunninghouders.

In de vragenlijst is onderscheid gemaakt tussen Ranov-ers die wel ($n=113$) en Ranov-ers die niet genaturaliseerd zijn ($n=306$). Binnen de groep Ranov-ers die niet genaturaliseerd zijn, is vervolgens onderscheid gemaakt tussen zij die wel willen naturaliseren ($n=284$) in de toekomst en zij die dit niet willen ($n=22$). De groep Ranov-ers die niet wilt naturaliseren is zo klein dat is besloten om deze groep

voor dit onderzoek buiten beschouwing te laten. Ook kan het hebben van twee verschillende groepen binnen de niet-genaturaliseerde Ranov-ers leidden tot vervorming van de resultaten. Wanneer in het vervolg over niet-genaturaliseerde Ranov-ers gesproken wordt, wordt er gesproken over niet-genaturaliseerde Ranov-ers die in de toekomst wel willen naturaliseren.

3.2 Operationalisatie afhankelijke variabele

3.2.1 Naturalisatie

Voor het meten of Ranov-ers al dan niet genaturaliseerd zijn, is de vraag gebruikt die vraagt welke nationaliteit de respondent heeft. De categorieën ‘alleen de Nederlandse nationaliteit’ en ‘de Nederlandse en de nationaliteit van land van herkomst’ zijn gecodeerd als ‘wel genaturaliseerd’. De categorieën ‘alleen de nationaliteit van land van herkomst’ en ‘ik ben staatloos’ zijn gecodeerd als ‘niet genaturaliseerd’.

3.3 Operationalisatie onafhankelijke variabelen

3.3.1 Motieven

In het theoretisch kader zijn drie verschillende motieven behandeld die de naturalisatie-attitude vormen. Te weten, praktische, juridische en emotionele motieven. Om te achterhalen of dit theoretisch construct ook terug te vinden is in de data is met behulp van Factoranalyse getracht deze drie dimensies terug te vinden. Dit is gebeurd aan de hand van twee vragen. Allereerst is er aan de genaturaliseerde Ranov-ers gevraagd waarom zij gekozen hebben voor de Nederlandse nationaliteit. Daarna is aan de niet-genaturaliseerde Ranov-ers gevraagd waarom zij de Nederlandse nationaliteit willen aanvragen, de antwoordcategorieën zijn aan deze groep soortgelijk opgesteld.

Er is gevraagd naar de belangrijkste reden dat de respondent voor de Nederlandse nationaliteit heeft gekozen of wilt kiezen. Deze luiden als volgt: ‘ik voel me Nederlander’, ‘ik kan nu makkelijker aan werk komen’, ‘vanwege sociale zekerheid’, ‘mijn kinderen krijgen zo de Nederlandse nationaliteit’, ‘een visum is nu niet meer nodig/ik kan makkelijker reizen’, ‘ik heb nu geen problemen meer met de IND’, ‘mijn ouders hebben voor de Nederlandse nationaliteit gekozen’ en de open categorie ‘anders’. Uit de factoranalyse komt naar voren dat de op basis van theorie samengebrachte praktische items ‘ik kan nu makkelijker aan werk komen’ en ‘een visum is niet meer nodig/ik kan makkelijker reizen’ wel samen een dimensie vormden, maar de dimensie doorstaat de betrouwbaarheidstoets niet ($r=0,363$). Dit zelfde geldt voor de juridische dimensie, die bestaat uit ‘ik kan nu in Nederland stemmen’ en ‘ik heb nu geen problemen meer met de IND’ ($r=0,384$).

Op basis van de theorie wordt er voor gekozen om de twee, statistisch afgewezen, dimensies toch wel te construeren. De theorie wijst namelijk uit dat deze dimensies in de genoemde hoedanigheid wel degelijk bestaan (Bedem, 1993; Brettel, 2006; Wubs et al., 2010). Respondenten met minstens één geldige score op één van de twee items voor respectievelijk ‘praktisch motief’ en ‘juridisch motief’ worden aangemerkt als dusdanig. Er is geen dimensie gevonden met meerdere items voor het construeren van een variabele ‘emotionele motief’. Hiervoor wordt op basis van de theorie het item ‘ik voel me Nederlander’ gebruikt. De respondent met minstens één geldige score op één van de andere items zijn onderverdeeld in de categorie ‘ander motief’. De vier dimensies voor motief om te naturaliseren zijn voor de genaturaliseerde en niet-genaturaliseerde Ranov-ers apart geconstrueerd omdat de vraag naar de motieven elke keer anders is gesteld en het hierdoor niet mogelijk was om de vraag voor de twee groepen Ranov-ers samen te voegen.

3.3.2 Contact

De variabele ‘contact’ is geconstrueerd uit de vraag hoe vaak de respondent contact heeft met de familie in het herkomstland. De antwoordcategorieën zijn allereerst zo gecodeerd dat een hoge score op de variabele betekent dat er veel contact is met de familie in herkomstland. De respondenten die

rapporteerden dat zij ‘nooit’ contact hadden of zeiden ‘niet van toepassing/geen familie meer in herkomstland’ zijn gecodeerd als 0 ‘geen contact’. Daarnaast zijn er drie andere categorieën gecodeerd, namelijk 1 ‘meerdere keren per jaar’, 2 ‘meerdere keren per maand’ en 3 ‘meerdere keren per week’.

3.3.3 Duidelijkheid procedure

De variabele ‘duidelijkheid procedure’ is samengesteld aan de hand van twee vragen. Allereerst is aan de groep genaturaliseerde Ranov-ers gevraagd of de voorwaarden voor het verzoek tot naturalisatie voldoende duidelijk waren met antwoordmogelijkheden ‘ja’ en ‘nee, want...’. Aan de niet-genaturaliseerden is gevraagd of de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie voldoende duidelijk was voor hen, antwoordmogelijkheden ‘ja’ en ‘nee, toelichting...’. Deze vragen zijn samengevoegd tot één variabele door te stellen dat men één geldige uitkomst op één van de vragen moet hebben. Daarbij is 0 ‘nee, niet duidelijk’ en 1 ‘ja, wel duidelijk’.

3.3.4 Nederlandse taalbeheersing

De beheersing van de Nederlandse taal is gemeten aan de hand van de vraag of de respondent, wanneer deze een gesprek in het Nederlands heeft, vaak, soms of nooit moeite heeft met de Nederlandse taal. De antwoord categorieën zijn zo gecodeerd dat een hoge score op Nederlandse taalbeheersing betekent dat de respondent nooit moeite heeft met de Nederlandse taal in een gesprek. Deze luidden als volgt 0 ‘vaak moeite’, 1 ‘soms/een beetje moeite’ en 2 ‘nooit moeite’.

3.3.5 Geldige documenten

Ook is er een variabele geconstrueerd die duidelijk maakt of een Ranov-er een geldig paspoort en een geldige geboorteakte uit het land van herkomst bezit. Deze vraag is alleen aan de niet-genaturaliseerde Ranov-ers voorgelegd. Echter, de documenteis is een strenge eis en wij kunnen er vanuit gaan dat bijna iedereen die genaturaliseerd is geldige documenten in zijn bezit heeft. Daarom zijn de genaturaliseerde Ranov-ers zo gecodeerd dat zij allemaal geldige documenten hebben (1 ‘wel geldige documenten’), met uitzondering van de staatlozen. Deze kunnen geen documenten hebben op basis waarvan zij zijn genaturaliseerd. De groep genaturaliseerde staatlozen zijn daarom gecodeerd als 0 ‘geen geldige documenten’. Aan de niet-genaturaliseerde Ranov-vergunninghouders is wel de documentvraag voorgelegd. Alleen de respondenten met zowel een geldig paspoort als een geldige geboorteakte zijn gecodeerd als 1 ‘wel geldige documenten’, wanneer één van deze twee documenten ontbreken zijn zij gecodeerd naar 0 ‘geen geldige documenten’.

3.3.6 Problemen bij het verkrijgen van de documenten

De variabele ‘problemen’ is geconstrueerd aan de hand van twee vragen. Allereerst is aan de genaturaliseerde Ranov-ers gevraagd of zij problemen hebben ervaren om aan de benodigde documenten te komen. De antwoordcategorieën zijn zo gecodeerd dat er een dichotome variabele is gevormd die aangeeft of er wel of geen problemen speelden bij het verkrijgen van de documenten. Aan de niet-genaturaliseerde Ranov-vergunninghouders is gevraagd of er geprobeerd is om aan een geldig paspoort en geboorteakte te komen. Diegene die dit niet hadden gedaan zijn gecodeerd als ‘geen probleem’ en diegene die dit wel hebben gedaan worden verondersteld problemen te hebben of hebben gehad met het verkrijgen van de documenten. Dit omdat het hen immers niet gelukt is om te naturaliseren. Vervolgens zijn deze twee vragen bij elkaar gevoegd zodat er een dummy-variabele ontstond waarbij 0 ‘geen problemen’ is en 1 ‘wel problemen’.

3.4 Operationalisatie controlevariabelen

3.4.1 Leeftijd

Leeftijd is niet direct gemeten in de vragenlijst. In de vragenlijst is gevraagd naar het geboortjaar van de respondent. Dit geboortjaar trekken we af van het jaar waarin de vragenlijst is afgenomen.

3.4.2 Geslacht

Het geslacht van de respondent is rechtstreeks gevraagd (0='man'; 1='vrouw').

3.4.3 Opleiding

Aan de respondenten is gevraagd wat de hoogste opleiding is die zijn gevolgd hebben in Nederland en wat de hoogste opleiding is die zij buiten Nederland hebben gevolgd. De variabele opleiding is zo geconstrueerd dat het uitgaat van de hoogste opleiding die genoemd is van de twee vragen. Waarbij de categorieën luiden als volgt: 1 'geen opleiding', 2 'basisschool', 3 'lager beroepsonderwijs', 4 'middelbaar onderwijs', 5 'hoger onderwijs' en 6 'universiteit'.

3.4.4 Kinderen

Het hebben van kinderen is direct gemeten. Aan de Ranov-ers is gevraagd of zij kinderen hebben of niet. De variabele is zo gecodeerd: 0 'geen kinderen' en 1 'wel kinderen'.

3.4.5 Werkzaam

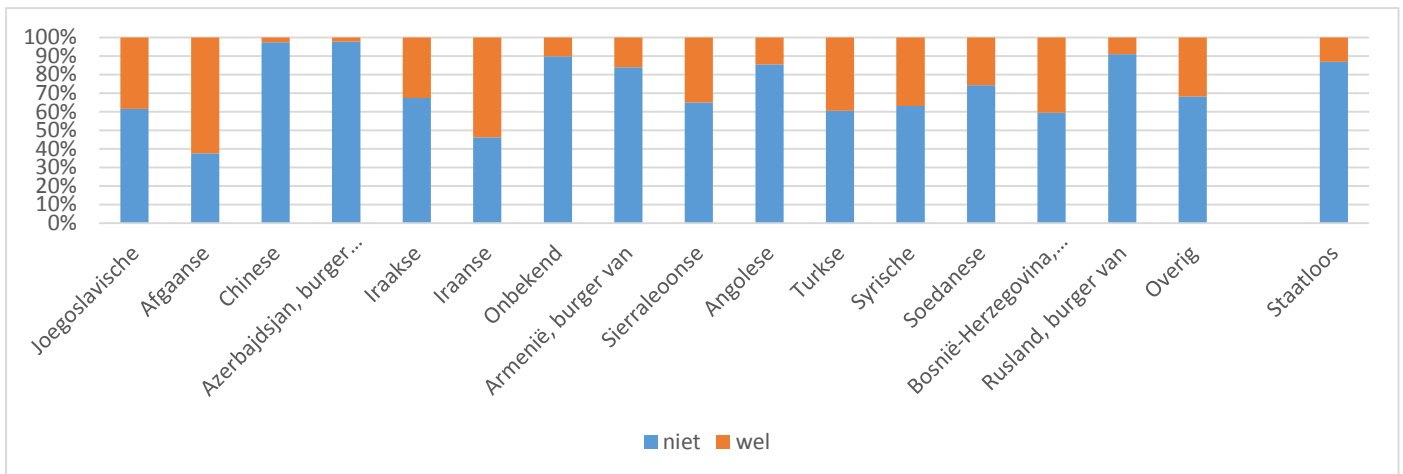
Aan de respondenten is gevraagd wel antwoord het best bij hen past, namelijk: 'werkend', 'werkloos/werkzoekende', 'huisvrouw/huisman', 'arbeidsongeschikt/in WAO/WIA', 'scholier/student', 'met pensioen/AOW' en 'anders'. Alleen de categorie 'werkend' is gecodeerd als 1 'werkzaam', de rest is gecodeerd als 0 'niet werkzaam'.

3.5 Beschrijvende statistiek

In de Appendix (Tabel 3) staat een uitgebreid overzicht van de beschrijvende statistiek van de gebruikte variabelen uitgesplitst naar wel- dan wel niet-genaturaliseerd. Ranov-vergunninghouders die niet genaturaliseerd zijn verschillen op een aantal variabelen met Ranov-ers die niet genaturaliseerd zijn. Zo hebben meer dan twee keer zo veel niet-genaturaliseerden geen contact met familie uit het herkomstland (50,4%) ten opzichte van de wel-genaturaliseerden (19,5%). Zij vinden de naturalisatieprocedure ook veel vaker onduidelijker (33,1%) dan Ranov-ers die wel genaturaliseerd zijn (8,0%). Daarnaast is 87,6% van de genaturaliseerde Ranov-ers in het bezit van geldige documenten uit het land van herkomst, tegenover slechts 29,2% van de niet-genaturaliseerde Ranov-ers. De laatste groep heeft dan ook beduidend meer problemen bij het verkrijgen van de gevraagde documenten (58,5%).

Binnen de Ranov-ers is er ook nog een groot verschil in naturalisatieratio per nationaliteit. In Figuur 3 is te zien dat er veel verscheidenheid is in de mate waarin Ranov-vergunninghouders van verschillende nationaliteiten zijn genaturaliseerd. Van de Ranov-vergunninghouders uit Azerbeidzjan en China is bijna niemand genaturaliseerd (respectievelijk 2,2% en 2,6%). Ranov-ers met de Afghaanse en Iraanse nationaliteit zijn juist relatief vaak genaturaliseerd. Opvallend is dat een deel van de staatlozen wel is genaturaliseerd (13%).

Figuur 3: Top-15 meest voorkomende nationaliteit en naar naturalisatie (n=24.899)

Bron: WODC (2015)

3.6 Analysetechnieken

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag wordt gebruik gemaakt van het statistische programma SPSS. Met behulp van SPSS construeren we de variabelen waarmee de bivariate en multivariate analyses worden uitgevoerd om zo te kunnen verklaren waarom Ranov-ers al dan niet een verzoek tot naturalisatie indienen. Om dit te onderzoeken wordt in dit onderzoek binaire logistische regressieanalyse gebruikt. Wanneer je de invloed van één of meerdere onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabele wil meten kom je al snel uit bij lineaire regressieanalyse. Maar bij het uitvoeren van een lineaire regressieanalyse met een nominale afhankelijke variabele worden er belangrijke assumpties geschonden, zoals die van normaliteit en van homoscedasticiteit (Lammers, Pelzer, Hendrickx & Eisinga, 2007). Dit komt omdat er bij lineaire regressieanalyse wordt verondersteld dat de afhankelijke variabele van ratio- of intervalmeetniveau is. Ook de interpretatie van de voorspelde kansen is dan een probleem. In dit onderzoek is de afhankelijke variabele namelijk van nominaal meetniveau. Dit is de dichotome variabele ‘naturalisatie’. Deze variabele kent twee categorieën, te weten ‘wel genaturaliseerd’ en ‘niet genaturaliseerd’. Omdat er in dit onderzoek sprake is van een nominale afhankelijke variabele maken we gebruik van binaire logistische regressieanalyse en niet van een lineaire regressieanalyse.

De afhankelijke variabele moet bij logistische regressie anders geïnterpreteerd worden dan bij lineaire regressie (Lammers, Pelzer, Hendrickx & Eisinga, 2007). Het logistische regressiemodel gaat uit van kansverhoudingen, dit zijn de odds. De odds is de kans om wel genaturaliseerd te zijn gedeeld door de kans om niet genaturaliseerd te zijn. Het bereik van een odds loopt van 0 tot oneindig. Echter wordt het duidelijk gevonden om te rekenen met een afhankelijke variabele die loop van min oneindig tot plus oneindig. Daarom wordt de natuurlijke logaritme van de odds berekend. Dit heet de logit (‘B’ in logistische regressiemodel). Er wordt echter liever gesproken in termen van kansverhoudingen (odds) dan in logits. De kansverhouding is terug te zien als de ‘Exp (B)’ in een logistische regressiemodel. Bijvoorbeeld, blijvende bij het stem-voorbeeld uit de vorige paragraaf, het effect van leeftijd is 0,044. Dit betekent dat ieder jaar de logit om wel versus niet te gaan stemmen met een factor 1.044 ($=e^{0,044}$) stijgt. Oftewel, elk jaar neemt de kansverhouding (odds) om te gaan stemmen met 4,4% toe.

In de volgende paragraaf worden de resultaten besproken aan de hand van het toetsen van de eerder opgestelde hypothesen.

4 Resultaten

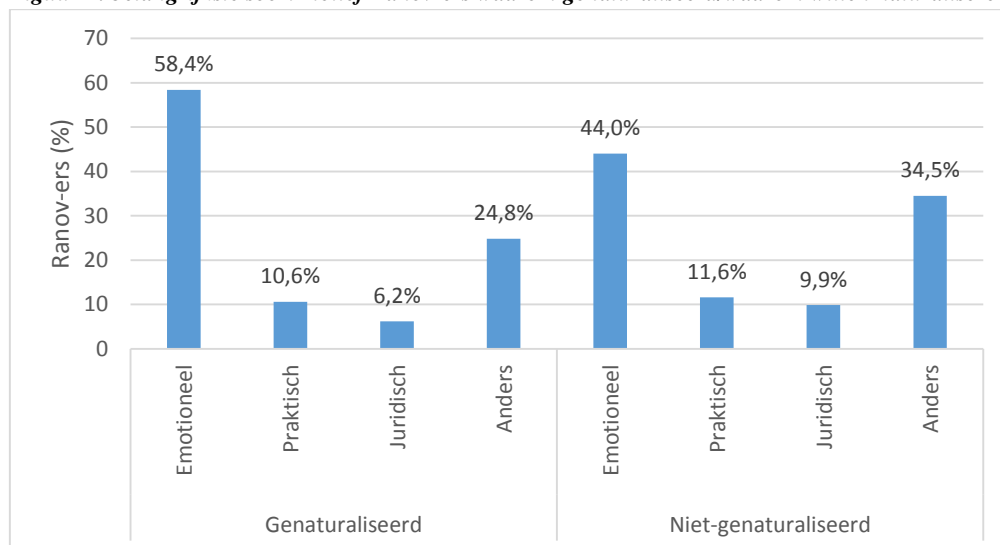
In deze paragraaf is aandacht voor de beantwoording van deelvraag 2. Daar wordt onderzocht in welke mate de toepassing van de RAA verklaart waarom Ranov-ers al dan niet daadwerkelijk zijn overgegaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek. Allereerst is er onderzocht welke motieven het belangrijkste zijn in de beslissing om een naturalisatieverzoek in te dienen. Deze toetsing vindt apart plaats van de toetsing van de rest van het theoretisch model in de logistische regressieanalyse. Idealiter is het beter om het theoretische model als geheel te toetsen, echter is de vraag naar de motieven verschillend gesteld aan de genaturaliseerde en niet-genaturaliseerde Ranov-ers. Hierdoor is het niet mogelijk om de twee vragen te combineren tot één variabele in het logistische regressiemodel. Daarom vindt de toetsing van hypothese 1 apart plaats en kan er statistisch gezien niet verder worden gegaan dan beschrijvende analyses. Daarna wordt verder gegaan met de multivariate analyse, middels logistische regressie, om zo de rest van het theoretisch model te toetsen.

4.1 Beschrijvende analyse

4.1.1 Naturalisatie-attitude

In deze paragraaf wordt onderzocht of praktische motieven belangrijker worden geacht door Ranov-ers in de beslissing om een naturalisatieverzoek in te dienen dan juridische en emotionele motieven (hypothese 1). Deze hypothese is opgesteld om de naturalisatie-attitude van Ranov-ers te meten volgens de toepassing van de RAA. Deze hypothese kan om bovengenoemde redenen niet statistisch getoetst worden, wel kan aannemelijk worden gemaakt dat bepaalde motieven belangrijker zijn in de beslissing al dan niet te naturaliseren.

Figuur 4: belangrijkste soort motief Ranov-ers waarom genaturaliseerd/waarom willen naturaliseren

Bron: WODC (2015)

Uit Figuur 4 blijkt dat het belangrijkste motief voor genaturaliseerde én niet-genaturaliseerde Ranov-ers het emotionele motief is. Respectievelijk 58,4% en 44% van de respondenten geeft aan dat dit het belangrijkste soort motief is waarom ze genaturaliseerd zijn dan wel willen naturaliseren in de toekomst. Op afstand volgt voor beide groepen de categorie ‘ander motief’ (24,8%; 34,5%). Zo geven 29 genaturaliseerde Ranov-ers aan dat zij genaturaliseerd zijn vanwege sociale zekerheid. Een aantal Ranov-ers gaf aan te zijn genaturaliseerd vanwege de vrijheid en veiligheid die ze hier ervaren: ‘Ik ben hier veilig en mijn kinderen en mijn vrouw ook’, ‘Allerbelangrijkst vrijheid en democratie’, ‘Omdat ik zekerheid en vrijheid in het leven wil’ en ‘Politieke veiligheid’.

De niet-genaturaliseerde Ranov-vergunninghouders geven aan dat een belangrijk ‘ander motief’ is om in de toekomst te willen naturaliseren dat zij dan geen problemen meer hebben met de IND (119 van de 284). Ook sociale zekerheid wordt hier genoemd als belangrijk ‘ander motief’. Bij de Ranov-ers die niet zijn genaturaliseerd spelen ongeveer dezelfde motieven een rol. Vrijheid en veiligheid zijn ook hier een belangrijk motief: ‘Ik voel me hier veiliger’, ‘Zodat mijn familie en ik een veilig toekomst hebben!’, ‘De vrijheid en de rechten als een Nederlander’, ‘Vrijheid van meningsuiting’, ‘Veilig leven’ en ‘Om me eindelijk vrij te voelen i.p.v. een vluchteling’. Slechts 10,6% van de genaturaliseerde Ranov-ers noemt het praktische motief als belangrijkste motief om genaturaliseerd te zijn, ook bij de niet-genaturaliseerde Ranov-ers is dit terug te zien. Ook hier worden praktische motieven maar in 11,6% van de gevallen genoemd als belangrijkste motief. Het juridische motief wordt voor beide groepen het minst genoemd (6,2%; 9,9%).

Al met al kan aannemelijk worden gemaakt dat hypothese 1 niet opgaat. Praktische motieven worden niet belangrijker geacht in de beslissing om een naturalisatieverzoek in te dienen dan juridische en emotionele motieven. Tegen de verwachting in spelen praktische motieven een minder grote rol dan emotionele motieven. Praktische motieven spelen respectievelijk een vijf keer dan wel een vier keer kleinere rol dan emotionele motieven. Het emotionele motief springt er dusdanig bovenuit dat dit als belangrijkste motief kan worden aangenomen, ten koste van hypothese 1.

4.2 Verklarende analyse

Vervolgens wordt verder gegaan met de verklarende analyse waarvoor logistische regressieanalyse gebruikt is om de rest van het theoretisch model te toetsen. Om zo te achterhalen in welke mate omgevingsdruk, gepercipieerde belemmeringen en feitelijk belemmeringen van invloed zijn op de kans om wel dan wel niet genaturaliseerd te zijn. Alle hypothesen zijn er op gericht om de pijlers van het theoretisch model te toetsen op houdbaarheid in het geval van de naturalisatie-problematiek van de Ranov-ers. Met uitzondering van het toetsen van de pijler ‘naturalisatie-attitude’, hier is in de vorige paragraaf al aandacht aan besteed.

Er zijn twee modellen opgesteld (zie Tabel 4). Model 1 bevat alle onafhankelijke variabelen en de controlevariabelen. In Model 2 zijn twee interactietermen toegevoegd aan het eerdere model. Dit betreft de interactie tussen de duidelijkheid van de procedure en taalbeheersing. Taalbeheersing bestaat uit drie categorieën, daarom zijn er twee interactietermen opgesteld.

Net als bij lineaire regressieanalyse dient er eerst een collineariteitstoets plaats te vinden. Wanneer de onafhankelijke variabelen in sterke mate met elkaar samenhangen is het mogelijk dat er vreemde uitkomsten ontstaan. Logistische regressieanalyse kent zelf geen mogelijkheid om collineariteit te constateren. Hiervoor is het nodig om een collineariteitstoets te doen middels lineaire regressie. Deze toets werkt middels VIF-waarden. Wanneer deze waarden hoger zijn dan 10 is er sprake van collineariteit. Bij zowel model 1 en model 2 liggen de VIF-waarden onder de 10. Er is dus geen sprake van collineariteit.

4.2.1 Omgevingsdruk

Uit Model 1 blijkt dat Ranov-vergunninghouders die veel contact hebben met de familie in het herkomstland, niet minder vaak een verzoek tot naturalisatie indienen dan Ranov-ers die weinig contact hebben met de familie in herkomstland. Vanuit de theorie werd verwacht dat de set van overtuigingen die personen aan belangrijke anderen in hun sociale netwerken toeschrijven samen de omgevingsdruk vormen op Ranov-ers om al dan niet over te gaan tot naturalisatie. Contact met de familie in herkomstland leek hierin een belangrijke factor te zijn. Er blijkt echter geen verband te bestaan tussen het hebben van meer contact met de familie in herkomst en niet genaturaliseerd zijn. Hypothese 2 dient daarom verworpen te worden.

Tabel 4: Logistische regressieanalyse niet versus wel genaturaliseerd

	Model 1		Model 2	
	B	Exp (B)	B	Exp (B)
Constante	-3.814***	0.022	1.487	4.424
Onafhankelijke variabelen				
Contact (ref.= geen)				
Meerdere keren per jaar	-0.157	0.855	-0.169	0.844
Meerdere keren per maand	0.254	1.290	0.233	1.262
Meerdere keren per week	0.137	1.147	0.093	1.098
Duidelijkheid procedure (ref.=geen)	1.834***	6.257	2.871***	17.652
Taalbeheersing (ref.=vaak moeite)				
Soms/een beetje moeite	-0.622	0.537	-0.848	0.428
Nooit moeite	0.164	1.179	0.082	1.086
Geldige documenten (ref.=geen)	3.358***	28.736	3.361***	28.808
Problemen verkrijgen documenten (ref.=geen)	-0.913**	0.401	-0.927**	0.396
Duidelijkheid proc.*taalbeheersing - soms/..moeite			1.984	7.272
Duidelijkheid proc.*taalbeheersing - nooit moeite			1.311	3.709
Controlevariabelen				
Leeftijd	-0.018	0.982	-0.017	0.983
Geslacht (ref.=man)	-0.047	0.954	-0.064	0.938
Opleiding (ref.=geen)				
Basisschool	1.532*	4.627	1.305	3.688
Speciaal onderwijs/praktijkonderwijs	1.511	4.532	1.481	4.398
Vmbo/mbo	0.355	1.426	0.289	1.336
Havo/vwo/gymnasium	0.212	1.236	0.131	1.140
Hbo/universiteit	0.938	2.555	0.932	2.539
Anders	0.283	1.327	0.246	1.279
Kinderen (ref.=geen)	-0.250	0.779	-0.198	0.820
Werkzaam (ref.=nee)	0.023	1.024	0.026	1.027
-2 Loglikelihood	312.008		309.908	
R ² (Nagelkerke)	0.481		0.486	

*= p<0.1; ** = p<0.05; *** = p<0.01

Bron: WODC (2015)

4.2.2 Gepercipieerde belemmeringen

Model 1 laat zien dat Ranov-ers voor wie de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie voldoende duidelijk is vaker zijn genaturaliseerd dan Ranov-ers voor wie de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie onvoldoende duidelijk is. Theoretisch gezien werd dit verwacht omdat een Ranov-er die de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie niet als voldoende duidelijk percipieert, dit als een belemmering ziet om te naturaliseren. In Model 1 wordt dit verband en daarmee hypothese 3 bevestigd.

Een aantal Ranov-ers is niet eens op de hoogte van de mogelijkheid om te naturaliseren: *‘Ik heb nog nooit een brief of iets gekregen van IND om mij daarin te verdiepen, dus dat zou ik graag willen ik heb alleen hier en daar en beetje gehoord via vrienden dat je dat wel kan aanvragen’*. Respondenten die wel op de hoogte zijn van de procedure vinden deze vaak wel ingewikkeld: *‘Ik hoorde ieder maal bij de gemeente verscheidene voorwaarden. Ik werd zo'n twee á drie keer terug gestuurd omdat de documenten niet voldoende waren. Ieder keer kwam er iets nieuws bij’*.

4.2.3 Feitelijke belemmeringen

Verder blijkt dat Ranov-ers die de Nederlandse taal beter beheersen, niet vaker zijn genaturaliseerd dan Ranov-ers die de Nederlandse taal minder goed beheersen. De gedachte dat een belangrijke stap naar de naturalisatieprocedure het spreken met mensen over de mogelijkheid tot naturalisatie is, blijkt niet op te gaan in het geval van de Ranov-vergunninghouders. Er blijkt geen verband te zijn tussen het beter beheersen van de Nederlandse taal en genaturaliseerd zijn. Hypothese 4a wordt dan ook verworpen.

Daarnaast werd er vanuit het theoretisch model gesteld dat er een interactie plaatsvindt tussen gepercipieerde belemmeringen en feitelijk belemmeringen. Voorspeld werd dat Ranov-ers waarvoor de procedure onvoldoende duidelijk is, minder vaak een verzoek tot naturalisatie indienen en dat dit effect sterker is voor Ranov-ers die de Nederlandse taal minder goed beheersen. Uit enkele reacties lijkt de interactie wel een rol te spelen: *‘Voor mensen die de taal niet goed beheersen kan het duidelijk en kan er meer hulp bij geboden worden’*. Uit Model 2 blijkt toch dat deze interactie niet opgaat. Er wordt geen verband gevonden tussen de interactietermen en al dan niet genaturaliseerd zijn. Dit is niet conform de verwachting. Hypothese 4b dient dan ook verworpen te worden.

Buiten eventuele beperkende vaardigheden zijn er ook omgevingsfactoren die van invloed zijn op het al dan niet hebben ingediend van een naturalisatieverzoek. De verwachting geldt dat Ranov-ers die niet zijn genaturaliseerd minder vaak alle documenten bij elkaar krijgen. Model 1 laat zien dat Ranov-ers die in het bezit zijn van een geldig paspoort en een geldige geboorteakte van het land van herkomst vaker genaturaliseerd zijn dan Ranov-ers die niet in het bezit zijn van een geldig paspoort en een geldige geboorteakte. Dit bevestigt hypothese 5a.

Aansluitend aan hypothese 5a is gesteld dat Ranov-ers die genaturaliseerd zijn minder problemen hebben ervaren met het verkrijgen van de documenten (paspoort en geboorteakte uit land van herkomst) dan Ranov-ers ervaren die niet genaturaliseerd zijn. Model 1 laat zien dat deze verwachting inderdaad opgaat. Dit bevestigt hypothese 5b.

Ook blijkt uit de vragenlijst dat ook specifieke problemen door andere systemen van registratie in het land van herkomst worden genoemd: *‘Op de geboorteakte uit Afghanistan is het gebruikelijk dat er geen achternaam wordt vermeld. De achternaam wordt vervangen door de naam van vader. Waardoor bijna mijn achternaam in Nederland ook vervangen zou worden door iets anders. Dit was natuurlijk heel raar. Ik ben mijn hele leven lang Moradi geweest. Ik heb dit aangegeven bij de Afghaanse Ambassade. Daar heb ik een verklaring gekregen waarin staat dat ik A.S. Moradi heet en dus mijn achternaam zo ook in alle documenten vermeld moet zijn. Ik vind het te gek voor woorden dat Nederlandse autoriteiten hier geen begrip voor hebben terwijl ik zeker niet de enige Afghaan ben die is genaturaliseerd. Ook voor dit probleem moest ik steeds heen en weer reizen’*. Ook is er onder de niet-genaturaliseerde Ranov-ers sprake van een groep die in het land van herkomst onderdrukt worden omdat ze een minderheid zijn, zoals waar Armeniërs in Azerbeidzjan tegenaan lopen: *‘Ik heb contact gezocht met de Azerbeidjaanse ambassade. Maar ze hebben mij uitgescholden omdat ik Armeens van afkomst ben. Ze beschouwen mij als grootste vijand. Ik wilde afspraak maken om aan deze documenten proberen te komen, maar kreeg brutale antwoorden. Ik heb niemand meer in Azerbeidzjan. Alle Armeniërs zijn uit hun grondgebied verdreven. Mijn geboortedorp is al 20 jaar niet toegankelijk voor Armeniërs, ze zijn allemaal (ik ook) verdreven, gedeporteerd...Ik heb eigenlijk Sovjet-Unie paspoort en nationaliteit gehad. Maar voor Nederland heb ik de Azerbeidjaanse’*.

4.2.4 Controlevariabelen en verklaarde variantie

Met het oog op eerdere naturalisatieliteratuur werd verwacht dat leeftijd, geslacht, opleiding, het hebben van kinderen en werkzaam zijn van invloed zouden zijn op het effect van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabele. Dit blijkt niet het geval te zijn. Alleen Ranov-ers die ten hoogste de basisschool hebben afgerond zijn significant vaker genaturaliseerd dan Ranov-ers die geen enkele opleiding hebben gevolgd.

Dan rest enkel nog de interpretatie van de fitmaten. De chi-kwadraattoets vergelijkt de aannemelijkheidsratio van een model met alleen maar een constante. Uit deze toets blijkt dat ons model beter bij de data past dan een model zonder variabelen. Anders dan bij lineaire regressieanalyse geeft logistische regressieanalyse geen proportie verklaarde variantie, omdat je bij een dichotome afhankelijke variabele eigenlijk niet kan spreken van variantie (Lammers et al., 2007). SPSS geeft wel een pseudo variantie-maat. Deze Nagelkerke- R^2 bedraagt 48,1% in Model 1. Model 2 voegt daar 0,5% verklaarde variantie aan toe. Model 2, met daarin de twee interactietermen, lijkt weinig toe te voegen aan de verklaringskracht van Model 1. Dit wordt bevestigd in de minieme daling van de -2 Loglikelihood.

In de volgende paragraaf wordt overgegaan op de conclusie. Uit deze conclusie volgt de discussie en de beleidsaanbevelingen.

5 Conclusie en discussie

In dit onderzoek staat de vraag centraal hoe kan worden verklaard dat Ranov-ers al dan niet een verzoek tot naturalisatie hebben ingediend. Vanaf 15 juni 2012 konden Ranov-vergunninghouders een naturalisatieverzoek indienen omdat zij op dat moment in beginsel voldeden aan de naturalisatievoorwaarde van vijf jaar toelating in Nederland. Eind 2014 is slechts 9.350 van de 27.000 Ranov-ers genaturaliseerd. Naturaliseren heeft een aantal belangrijke voordelen voor zowel migranten als de samenleving. Dit onderzoek hoopt meer duidelijkheid te verschaffen over waarom Ranov-ers al dan niet een verzoek tot naturalisatie gediend hebben, zodat het lage aantal naturalisatieverzoeken beter kan worden begrepen.

Allereerst is onderzocht hoe het al dan niet overgaan tot het indienen van een naturalisatieverzoek theoretisch verklaard kan worden vanuit de RAA. Gedrag komt, volgens de RAA, voort uit de intentie om gedrag te vertonen en die wordt weer bepaald door de invloed van de verschillende overtuigingen die een rol spelen. De RAA is één van de meest invloedrijke en best ondersteunde theorieën om menselijk gedrag te voorspellen. Alhoewel er ook kritiek op de RAA is. Er wordt bijvoorbeeld uitgegaan van weloverwogen keuzegedrag zonder rekening te houden met het feit dat de theorie in erg uiteenlopende zaken kan worden toegepast waardoor er weinig aandacht is voor het feit dat sommige onderdelen van het model dominant kunnen zijn. Daarom is in dit onderzoek naar naturalisatie gedrag van Ranov-vergunninghouders de RAA gespecificeerd naar een toegepast model.

In dit toegepaste model is per gedragsovertuiging uit de RAA een koppeling gemaakt met naturalisatie- en integratieliteratuur. Zo is de attitude ten opzichte van gedrag gerelateerd aan de set van gedragsovertuigingen die Ranov-ers hebben over het indienen van een naturalisatieverzoek. Hierbij zijn praktische, juridische en emotionele naturalisatiemotieven onderscheiden. De RAA spreekt verder over de gepercipieerde norm, dit is in het toegepaste model vertaald naar omgevingsdruk. Daarbij is omgevingsdruk gerelateerd aan contact door gebruik te maken van de integratietheorie van Durkheim. De mate waarin iemand is geïntegreerd in een groepering gelijk is gesteld aan de hoeveel contact die een persoon met een groepering heeft. De RAA spreekt verder over gepercipieerde gedragscontrole, dit is de wijze waarop een Ranov-er denkt dat hij in staat is wel of geen verzoek tot naturalisatie in te dienen. Eén aspect hiervan is of de migrant de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie als voldoende duidelijk percipieert of juist niet. Daarnaast noemt de RAA ook het belang van de invloed van de feitelijke gedragscontrole, die in het toegepaste model vertaald is naar feitelijke belemmeringen. Of een persoon uiteindelijk daadwerkelijk een verzoek tot naturalisatie indient en welke factor daarbij de doorslag geeft hangt af van de feitelijke belemmeringen. Zoals bijvoorbeeld een slechte Nederlandse taalbeheersing.

Vervolgens is het toegepaste model aan toetsing onderworpen. Om zo te achterhalen in welke mate de toepassing van de RAA verklaart waarom Ranov-ers al dan niet daadwerkelijk zijn overgegaan

tot het indienen van een naturalisatieverzoek. Eerst zijn er voor elk sub-onderdeel van het toegepast model hypothesen opgesteld die overeenkomen met de indeling van het toegepaste model naar naturalisatie-attitude, omgevingsdruk, gepercipieerde belemmeringen en feitelijke belemmeringen.

De eerste verklaring van het toegepaste model onderzoekt de invloed van de naturalisatie-attitude op het al dan niet genaturaliseerd zijn. De verwachting was dat praktische motieven belangrijker worden geacht in de beslissing om al dan niet een naturalisatie verzoek in te dienen dan juridische en emotionele motieven. Uit de analyses blijkt juist het tegenovergestelde. Juist het emotionele motief bleek het belangrijkste motief te zijn voor genaturaliseerde Ranov-ers. Hetzelfde geldt voor de niet-genaturaliseerde Ranov-ers die in de toekomst nog willen naturaliseren. Ook zij geven aan dit uit emotionele motieven te willen doen. Meer dan de helft van de Ranov-ers geeft aan 'zich Nederlander te voelen'. Daarnaast is duidelijk geworden dat de groep Ranov-ers erg gemotiveerd is om te naturaliseren. Slechts 5,3% geeft aan niet te willen naturaliseren. Uit de motivatie van deze mensen blijkt dat dit in de meeste gevallen ook is om praktische redenen, omdat ze bijvoorbeeld de leges niet kunnen betalen. De rest van de Ranov-ers is wel gemotiveerd om te naturaliseren (94,8%), waarvan 27,0% ook daadwerkelijk is genaturaliseerd en 67,8% niet. Dit is een belangrijke bevinding. Eerder werd in het politieke debat aangenomen dat veel Ranov-ers niet genaturaliseerd zijn, omdat ze niet gemotiveerd genoeg zijn om te naturaliseren (Algemeen Overleg met de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie d.d. 29 oktober 2014, TK, 2014-2015, 19637, nr. 1936). Dit onderzoek wijst uit dat hier geen sprake van is, de Ranov-groep is gemotiveerd om te naturaliseren.

De tweede verklaring van het toegepaste model onderzoekt wat de invloed is van de omgevingsdruk op de kans om al dan niet genaturaliseerd te zijn. Verwacht werd dat Ranov-ers die veel contact hebben met de familie in het herkomstland minder vaak genaturaliseerd zijn dan Ranov-ers die weinig contact hebben met de familie in het herkomstland. Onder andere de afstandsplicht zou zorgen dat de er een negatieve norm ten opzichte van naturalisatie geldt binnen de familie in het land van herkomst. Uit de analyses blijkt dat de omgevingsdruk geen rol speelt. Het meer of minder hebben van contact met de familie in het herkomstland blijkt geen rol van betekenis te spelen in het al dan niet genaturaliseerd zijn. Dit gaat in tegen de verwachting van de algemene naturalisatieliteratuur (Bedem, 1993; Liang, 1994; Vink, Prokic-Breuer & Dronkers, 2013) waarin gesteld wordt dat omgevingsdruk wel degelijk een rol een betekenis speelt bij het al dan niet genaturaliseerd zijn. Dit is het eerste teken dat niet de gangbare variabelen van invloed zijn op het al dan niet genaturaliseerd zijn om de naturalisatie-problematiek van Ranov-ers te kunnen duiden.

De derde verklaring gaat in de op de invloed van gepercipieerde belemmeringen op de kans om al dan niet genaturaliseerd te zijn. Hieruit blijkt dat deze verwachting opgaat en dat Ranov-ers voor wie de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie voldoende duidelijk is, vaker zijn genaturaliseerd dan Ranov-ers voor wie de procedure voor de aanvraag tot naturalisatie onvoldoende duidelijk is. Niet-genaturaliseerde Ranov-ers gaven vijf keer meer aan dan genaturaliseerde Ranov-ers dat de procedure voor hen onduidelijk was. Duidelijkheid van de procedure is van belang om zo meer overzicht te hebben en de kans van slagen van het naturalisatieverzoek te verhogen (Nationale ombudsman, 2015).

De vierde verklaring van het toegepast model verklaart het al dan niet genaturaliseerd zijn aan de hand van de feitelijke belemmeringen. Een slechte Nederlandse taalbeheersing werd als één van deze feitelijke belemmeringen genoemd. Echter blijkt dat Ranov-ers die de Nederlandse taal beter beheersen, niet vaker zijn genaturaliseerd dan Ranov-ers die de Nederlandse taal minder goed beheersen. Hetzelfde geldt voor de interactieterm. Voorspeld werd dat Ranov-ers waarvoor de procedure onvoldoende duidelijk is, minder vaak een verzoek tot naturalisatie indienen en dat dit effect sterker is voor Ranov-ers die de Nederlandse taal minder goed beheersen. Beide uitkomsten gaan wederom in tegen de uitkomsten van de gangbare naturalisatie-literatuur waarbij een betere (Nederlandse) taalbeheersing leidt tot een hogere kans dat een migrant is genaturaliseerd (Bedem, 1993; Liang, 1994; Vink, Prokic-Breuer & Dronkers, 2013).

Uit de analyses blijkt echter wel dat er twee andere belangrijke feitelijke belemmeringen zijn die invloed hebben op het al dan niet genaturaliseerd zijn. Ranov-ers die in het bezit zijn van een geldig paspoort en een geldige geboorteakte van het land van herkomst zijn vaker genaturaliseerd dan Ranov-ers die niet in het bezit zijn van een geldig paspoort en een geldige geboorteakte. Ook blijkt uit de gesprekken dat het al dan niet aanvragen van een naturalisatieverzoek samenhangt met het hebben van de juiste documenten. Dit beeldt wordt bevestigd doordat blijkt dat Ranov-ers die genaturaliseerd zijn minder problemen hebben ervaren met het verkrijgen van de documenten dan Ranov-ers die niet genaturaliseerd zijn.

Al met al blijkt uit het toegepast model dat de verklaring van het al dan niet hebben ingediend van een naturalisatieverzoek door Ranov-ers ingaat tegen de verwachtingen uit de naturalisatieliteratuur. De hypothesen die aan de hand hiervan zijn opgesteld zijn niet uitgekomen. Ook bleek dit uit de controlevariabelen leeftijd, geslacht, het hebben van kinderen en werkzaam. Deze bleken geen invloed te hebben op het al dan niet genaturaliseerd zijn. Dit zijn opvallende uitkomsten. De verklaring van de naturalisatie-problematiek bij Ranov-ers blijkt niet te liggen aan een gebrek aan motivatie om te naturaliseren, de omgevingsdruk of een gebrek aan taalbeheersing. De duidelijkheid van de procedure speelt een rol. Echter blijkt de belangrijkste verklaring te liggen in het al dan niet hebben van een geldig paspoort en een geldige geboorteakte.

Dit onderzoek is vernieuwend omdat er ten eerste nog bijna geen onderzoek is gedaan naar Ranov-ers. De IND (2015b) heeft zich als enige tot nu toe met Ranov-ers bezig gehouden. Specifiek heeft de IND een profielschets gemaakt van de afgewezen Ranov-ers. De groep Ranov-ers is echter veel groter. In dit onderzoek is de gehele groep Ranov-ers onderzocht, zowel de genaturaliseerde als niet-genaturaliseerde Ranov-ers, waarvan de afgewezen Ranover-ers weer een onderdeel van zijn. Dit maakt dit onderzoek een completer onderzoek dan het IND onderzoek, wat als aanvulling kan worden beschouwd op dit onderzoek. Ten tweede is er nog geen volledig kwantitatief onderzoek gedaan naar de naturalisatie-problematiek van Ranov-ers. VluchtelingenWerk Nederland (2014) heeft wel onderzoek gedaan, maar dit betreft een anekdotisch onderzoek zonder theoretische of kwantitatieve ondersteuning. Het onderzoek wat voor u ligt, biedt wel een objectieve wetenschappelijk kijk door het onderwerp kwantitatief te onderzoeken en de analyses toe te lichten met de verhalen van de Ranov-ers zelf.

Er zijn ook enkele tekortkomingen aan dit onderzoek. In dit onderzoek is het toegepaste model gevormd om zo te verklaren waarom Ranov-ers al dan niet zijn overgegaan op naturalisatie. Het toegepaste model veronderstelt dat de verschillende verklaringen onderling met elkaar samen hangen, idealiter zou het daarom beter zijn om dit model in zijn geheel te toetsen. Door beperkingen in de data was dit helaas niet mogelijk. Daarom is een deel van het toegepaste model los getoetst. Daarnaast ontbraken in dit onderzoek de vragen aan de genaturaliseerde Ranov-ers waarin gevraagd werd waarom het hen wel gelukt is om te naturaliseren. Namelijk, 27,0% van de Ranov-ers is het wel gelukt te naturaliseren. In dit onderzoek kon daardoor niet worden onderzocht wat maakte dat deze Ranov-ers wel in het bezit konden komen van de vereiste documenten en welke problemen zij daarbij hebben ervaren. Er valt nu niet te zeggen of deze groep misschien al in het bezit was van de geldige documenten of dat ze wel nog veel moeite hebben moeten doen om deze te bemachtigen. Overigens mochten deze vragen op laste van de opdrachtgever niet worden meegenomen, omdat zij deze vragen niet relevant genoeg achtte.

Voor vervolgonderzoek zou het daarom van belang zijn om een klein vervolgonderzoek uit te zetten gericht aan de genaturaliseerde Ranov-ers. Om zo te achterhalen wat maakt dat zij wel in het bezit konden komen van de geldige documenten en welke problemen zij hebben ervaren. Dit vervolgonderzoek zou op eenvoudige wijze digitaal uitgezet kunnen worden, omdat bijna alle respondenten hun e-mailadres hebben achtergelaten om eventueel nog benaderd te worden. Verder is het voor vervolgonderzoek interessant om landenprofielen op te stellen. De naturalisatiegraad is per land erg verschillend. Het lijkt er op dat er in bepaalde landen meer weerstand of onmacht is van de overheid

daar om de gevraagde documenten te verzorgen (zoals in China of Azerbeidzjan). Het is interessant nader uit te zoeken of deze differentiatie samenhangt met bijvoorbeeld het ontwikkelingsniveau of de stabiliteit van een land.

Beleidsmatig zijn de uitkomsten van dit onderzoek van groot belang. Het is duidelijk geworden dat de Ranov-groep verschilt in haar naturalisatiegedrag als men haar vergelijkt met de rest van de migrantenpopulatie. Het al dan niet zijn genaturaliseerd ligt aan de duidelijkheid van de procedure en aan het hebben of niet hebben van de vereiste documenten. Het is daarom van belang meer duidelijkheid te verschaffen over de naturalisatieprocedure door meer te investeren in de voorlichting en het bereiken van de Ranov-ers door bijvoorbeeld nog eens een brief te sturen, in begrijpelijke taal, of bijvoorbeeld via internet mensen proberen te bereiken. Niet-genaturaliseerde Ranov-ers hebben beduidend meer problemen met het verkrijgen van de geldige documenten. De belangrijke, maar stille, beleidswijziging uit 2009 (TBN, 2009/1) lijkt er voor te hebben gezorgd dat een groot deel van de Ranov-ers zich niet kan laten naturaliseren. Met de aangescherpte documenteis zit de overheid de integratie van deze mensen in de weg. Daarom is het van belang om opnieuw naar de aangescherpte documenteis te kijken. Door deze eis kunnen vele Ranov-ers niet naturaliseren en met hen de generaties na hen ook niet. Als er niets aan dit beleid wordt veranderd, creëert de overheid een steeds grotere groep van tweederangsburgers.

Literatuur

- Ajzen, I. (1985). *From intentions to actions: a theory of planned behavior*. In J. Kuhl & J. Beckmann (Eds.), *Action Control: from cognition to behavior* (pp. 11-39). Heidelberg: Springer.
- Albarracín, D., Johnson, B., Fishbein, M., Muellerleile, P., (2001). Theories of reasoned action and planned behavior as models of condom use: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 127, 1, 142-161.
- Armitage, C. & Conner, M. (2001). Efficacy of the Theory of Planned Behavior: A meta-analytic review. *British Journal of Social Psychology*, 40, 4, 471-499.
- Astrom, A., & Rise, J. (2001). Young adults' intention to eat healthy food: Extending the theory of planned behavior. *Psychology and Health*, 16, 223-237.
- Bedem, R. van den (1993). *Motieven voor naturalisatie. Waarom vreemdelingen uit diverse minderheidsgroepen wel of niet kiezen voor naturalisatie*. Arnhem: Gouda Quint.
- Berg, M. van den (2014). *Etnische verschillen in de zorgattitude, zorgbereidheid en conflicthantering van mantelzorgers*. Enschede: Universiteit Twente.
- Brettell, C. (2006). Political belonging and cultural belonging: Immigration status, citizenship, and identity among four immigrant populations in a Southwestern city. *American behavioral scientist*, 50, 1, 70-99.
- Conner, M. & Armitage, C. (1998). Extending the theory of planned behavior: a review and avenues for further research. *Journal of Applied Social Psychology*, 28, 1429-1464.
- Conner, M. & Sparks, P. (2005). Theory of planned behavior and health behavior. In M. Conner & P. Norman (Eds.), *Predicting Health Behavior*. Milton Keynes: Open University Press.
- Conner, M., Warren, R., Close, S., & Sparks, P. (1999). Alcohol consumption and the theory of planned behavior: An examination of the cognitive mediation of past behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 29, 1676-1704.
- De Nationale ombudsman (2015). *Op het verkeerde been. Een onderzoek naar aanleiding van een klacht over de voorlichting door de gemeente Bloemendaal en de Immigratie- en Naturalisatiedienst bij een naturalisatieverzoek*. Rapportnummer: 2015/31.
- Durkheim, E. (1897). *Le suicide*. Parijs: Alcan.

- Elder, C. & Davies, A. (2010). Performance on ESL Examinations: Is there a language distance effect? *Language and Education*, 12, 1, 1-17.
- Fishbein, M. & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior: an introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison Wesley.
- Fishbein, M. & Ajzen, I. (2010). *Predicting and changing behavior: The reasoned action approach*. New York: Psychology Press.
- Gijsberts, M. & Lubbers, M. (2014). Beheersing van de Nederlandse taal onder recente migranten uit nieuwe EU-lidstaten en traditionele migratielanden. *Sociologie*, 10, 27-48.
- Gastil, J. (2000). Thinking, drinking, and driving: Application of the theory of reasoned action to DWI prevention. *Journal of Applied Social Psychology*, 30, 2217-2232.
- IND (2012). *Trendrapportage naturalisatie en optie. Ontwikkelingen in de periode 2007-2011*. Den Haag: IND.
- IND (2015a). *Hoe kunt u Nederlander worden?* Den Haag: IND.
- IND (2015b). *Ranov en afgewezen naturalisatieverzoeken*. Den Haag: IND.
- Kamerstukken II 1990/91, 14 21971 (Verslag)*.
- Kamerstukken II 2014/15, 196387 (Verslag)*.
- Lammers, J., Pelzer, B., Hendrickx, J. & Eisinga, R. (2007). *Categorische Data Analyse met SPSS, Inleiding in loglineaire analysetechnieken*. Assen, Van Gorcum.
- Lechner, L., Kreemers, S., Meertens, R. & Vries, H. de (2007). *Determinanten van gedrag*. Assen: Koninklijke van Gorcum.
- Levesly, T. (2008). *British citizenship: experience and perceptions. An Edcoms report for the Lord Goldsmith Review secretariat*. Londen: Edcoms.
- Liang, Z. (1994). Social contact, social capital, and the naturalization process: evidence from six immigrant groups. *Social Science Research*, 23, 407-437.
- McEachan, R., Conner, M., Taylor, N. & Lawton, R. (2011). Prospective prediction of health-related behaviors with the Theory of Planned Behavior: a meta-analysis. *Health Psychology Review*, 5, 2, 97-144.
- McMillan, B. Conner, M. (2003). Using the theory of planned behavior to understand alcohol and tobacco use in students. *Psychology, Health & Medicine*, 8, 317 - 28.
- Merton, R. (1938). Social structure and anomie. *American Sociological Review*, 3, 672-682.
- Orbell, S., & Sheeran, P. (1998). Inclined abstainers, a problem for predicting health-related behavior. *British Journal of Social Psychology*, 37, 151-165.
- Rutter, J., Latorre, M., & Sriskandarajah, D. (2008). *Beyond naturalization: Citizenship policy in an age of super mobility: A research report for the Lord Goldsmith Citizenship Review*. Londen: Institute for Public Policy Research.
- Shepperd, B., Hartwick, J., and Warshaw, P. (1988). The theory of reasoned action: A meta-analysis of past research with recommendations for modifications and future research. *Journal of Consumer Research*, 15, 325-343.
- Sheeran, P. (2002). Intention-behavior relations: A conceptual and empirical review. In: W. Stroebe & M. Hewstone (Eds.), *European Review of Social Psychology*, 12, 1-36.
- Smith, J., Terry, D., Manstead, A., Louis, W., Kotterman, D. & Wolfs, J. (2007). Interaction effects in the Theory of Planned Behavior: The interplay of self-identity and past behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 37, 11, 2726-2750.
- Spruyt, A., Hermans, D., De Houwer, J., Vandekerckhove, J., & Eelen, P. (2007). On the predictive validity of indirect attitude measures: Prediction of consumer choice behavior on the basis of affective priming in the picture-picture naming task. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43, 4, 599-610.

- Terry, D., Galligan, R. & Conway, V. (1993). The prediction of safe sex behavior: the role of intentions, attitudes, norms and control beliefs. *Psychology & Health*, 8, 5, 355-368.
- Terry, D., Hogg, M., & White, K. (1999). The theory of planned behavior: Self-identity, social identity, and group norms. *British Journal of Social Psychology*, 38, 225–244.
- Tiemeijer, W., Thomas, C. & Prast, H. (2009). De menselijke beslisser. Over de psychologie van keuze en gedrag. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Tussentijds Bericht Nationaliteiten (2009/1). *Handleiding Rijkswet op het Nederlanderschap 2003*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse zaken.
- Wijkhuijs, L., Galloway, A., Kromhout, H., Welle, I. van der & Smit, M. (2011). *Pardon? Evaluatie van de Regeling afwikkeling nalatenschap oude Vreemdelingenwet. Cahiers 2011-2010*. Den Haag: WODC.
- Wubs, H., Galloway, A., Kulu-Glasgow, I., Holvast, N., Smit, M., Leupen, A. & Beenackers, E. (2010). *Evaluatie van de naturalisatieceremonie. Cahiers 2010-08*. Den Haag: WODC.
- Vink, M., Prokic-Breuer, T. & Dronkers, J. (2013). Immigrant naturalization in the context of institutional diversity: policy matters, but to whom? *International Migration*, 51, 5, 1-20.
- Vermeij, Z. (2009). *Interne communicatie en gedragsbeïnvloeding tijdens organisatieveranderingen*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Vervoort, M. (2011). *Living together apart? Ethnic concentration in the neighborhood and ethnic minorities' social contacts and language practices*. Den Haag (proefschrift).
- VluchtenlingenWerk Nederland (2014). *'Ik vóél me Nederlander'. Belemmeringen bij naturalisatie voor volwassenen en kinderen met een pardonvergunning*. Leerdam: Drukkerij Revon.

Appendix

Tabel 1: Representativiteit steekproef versus totale populatie

Categorische variabelen	Steekproef		Onderzocht groep	
	%	N	%*	N
Status				
Verlengd i.h.k.v. regeling	58,0	580	59,9	251
Genaturaliseerd	27,6	276	22,7	95
In naturalisatieprocedure	6,0	60	7,2	30
Niet genaturaliseerd	2,6	26	3,1	13
Verlengd buiten regeling	5,8	58	7,2	30
Nationaliteit				
Joegoslavische	8,6	86	**	
Azerbajdsjan, burger van	7,9	79		
Afgaanse	7,7	77		
Chinese	7,4	74		
Iraakse	6,3	63		
Iraanse	5,9	59		
Turkse	4,7	47		
Sierraleonse	4,2	42		
Angolese	4	40		
Armenië, burger van	4	40		
Syrische	3,3	33		
Bosnië-Herzegovina, burger van	2,8	28		

Rusland, burger van	2,7	27
Soedanese	2,6	26
Nigeria, burger van	2,5	25
Staatloos	2,4	24
Guinese	2,1	21
Georgië, burger van	1,7	17
Onbekend	1,3	13
Algerijnse	1,2	12
Somalische	1,2	12
Etiopische	1,1	11
Srilankaanse	1,1	11
Liberiaanse	1	10
Kazachstan, burger van	0,7	7
Oezbekistan, burger van	0,7	7
Zairese	0,7	7
Zairese (Congolese)	0,7	7
Kongolese	0,6	6
Kroatië, burger van	0,6	6
Libanese	0,6	6
Ghanese	0,5	5
Kyrgyzstan, burger van	0,5	5
Togolese	0,5	5
Bangladesh, burger van	0,4	4
Burundische	0,4	4
Eritrese	0,4	4
Mongolische	0,4	4
Oekraïne, burger van	0,4	4
Pakistaanse	0,4	4
Kameroense	0,3	3
Kenyaanse	0,3	3
Niger, burger van	0,3	3
Rwandese	0,3	3
Albanese	0,2	2
Bulgaarse	0,2	2
India, burger van	0,2	2
Kosovo, burger van	0,2	2
Mauritanië, burger van	0,2	2
Sovjetunie, burger van de	0,2	2
Viëtnameese	0,2	2
Belarussische (Wit-Rusland)	0,1	1
Ecuadoraanse	0,1	1
Egyptische	0,1	1
Indonesische	0,1	1
Israëlische	0,1	1
Jordaanse	0,1	1
Libische	0,1	1

Macedonische	0,1	1		
Myanmarese	0,1	1		
Nederlandse	0,1	1		
Tunesische	0,1	1		
Ugandese	0,1	1		
Nederlanderschap				
Nee	72,4	724	77,3	324
Ja	27,6	276	22,7	95
Gezin				
Alleenstaand	49,6	496	46,5	195
Gezin	50,4	504	53,5	224
Geslacht				
Man	59,1	591	55,8	234
Vrouw	40,9	409	44,2	185
Leeftijd (in categorieën)				
0-18	-	-	-	-
18-25	15,3	153	14,1	59
26-35	27,3	273	26,0	109
36-45	26,4	264	26,0	109
46-55	20,3	203	24,3	102
56-65	8,0	80	6,9	29
66 en ouder	2,7	27	2,6	11

Intervalvariabelen	N	Minimum	Maximum	μ	σ
Leeftijd (in jaar) - steekproef	1000	18	86	39,336	12,870
Leeftijd (in jaar) - respons	419	18	83	39,930	12,749

*= aan de hand van chi-kwadraattoetsen (voor de categorische variabelen) en de t-toets (voor de intervalvariabele) is getoetst of de onderzochte groep significant afwijkt van de steekproef. De onderzochte groep wijkt op geen variabele significant af van de steekproef. Dit betekent dat de onderzochte groep representatief is voor de steekproef.

**= vanwege praktische redenen wordt de verdeling van de respons naar nationaliteit in Tabel 2 vermeld

Bron: IND (2015)/ WODC (2015)

Tabel 2: Nationaliteit respons (uitbreiding Tabel 1)

Categorische variabelen	%	N
Nationaliteit		
Azerbajdsjan, burger van	10,7	45
Joegoslavische	8,6	36
Chinese	8,1	34
Afgaanse	6,4	27

Iraanse	6	25
Iraakse	5,5	23
Angolese	3,8	16
Armenië, burger van	3,8	16
Soedanese	3,8	16
Syrische	3,6	15
Georgië, burger van	3,1	13
Sierraleonse	3,1	13
Staatloos	2,6	11
Rusland, burger van	2,4	10
Guinese	2,1	9
Nigeria, burger van	2,1	9
Turkse	2,1	9
Srilankaanse	1,9	8
Bosnië-Herzegovina, burger van	1,7	7
Onbekend	1,7	7
Algerijnse	1,2	5
Etiopische	1,2	5
Liberiaanse	1,2	5
Zairese	1,2	5
Zairese (Congoese)	1	4
Eritrese	0,7	3
Kazachstan, burger van	0,7	3
Kongoese	0,7	3
Libanese	0,7	3
Oekraïne, burger van	0,7	3
Rwandese	0,7	3
Burundische	0,5	2
Ghanese	0,5	2
India, burger van	0,5	2
Kroatië, burger van	0,5	2
Niger, burger van	0,5	2
Togolese	0,5	2
Albanese	0,2	1
Bangladesh, burger van	0,2	1
Belarussische (Wit-Rusland)	0,2	1
Ecuadoraanse	0,2	1
Kameroense	0,2	1
Kenyaanse	0,2	1
Kyrgyzstan, burger van	0,2	1
Macedonische	0,2	1
Mauritanië, burger van	0,2	1
Nederlandse	0,2	1
Oezbekistan, burger van	0,2	1
Pakistaanse	0,2	1
Somalische	0,2	1

Sovjetunie, burger van de	0,2	1
Tunesische	0,2	1
Vietnamese	0,2	1

Bron: WODC (2015)

Tabel 3: Beschrijvende statistiek

Categorische variabelen	Genaturaliseerden (n=113)		Niet-genaturaliseerden (n=284)	
	%	N	%	N
Motieven				
Emotioneel	58,4	66	44,0	125
Praktisch	10,6	12	11,6	33
Juridisch	6,2	7	9,9	28
Anders	24,8	28	34,5	98
Contact				
Geen	19,5	22	50,4	143
Meerdere keren per jaar	38,9	44	21,1	60
Meerdere keren per maand	30,1	34	19,7	56
Meerdere keren per week	11,5	13	8,8	25
Duidelijkheid procedure				
Onduidelijk	6,2	7	33,1	94
Duidelijk	93,8	106	66,9	190
Taalbeheersing				
Vaak moeite	8,0	9	12,7	36
Soms/een beetje moeite	48,7	55	38,7	110
Nooit moeite	43,4	49	48,6	138
Geldige documenten				
Geen	12,4	14	70,8	201
Wel	87,6	99	29,2	83
Problemen verkrijgen documenten				
Geen	70	61,9	118	41,5
Wel	43	38,1	166	58,5
Geslacht				
Man	56,6	64	55,3	157
Vrouw	43,4	49	44,7	127
Opleiding				
Geen	3,5	4	6,3	18
Basisschool	8,0	9	7,0	20
Speciaal onderwijs/praktijkonderwijs	4,4	5	3,2	9
Vmbo/mbo	27,4	31	29,6	84
Havo/vwo/gymnasium	15,0	17	13,7	39

Hbo/universiteit	20,4	23	14,4	41
Anders	21,2	24	25,7	73
Kinderen				
Geen	37,2	42	40,1	114
Wel	62,8	71	59,9	170
Werkzaam				
Nee	61,1	69	62,3	177
Ja	38,9	44	37,7	107
Intervalvariabele	Minimum	Maximum	μ	σ
Leeftijd (genaturaliseerd, N=113)	18	83	39,6	11,764
Leeftijd (niet-genaturaliseerd, N=284)	18	81	39,6	13,069

Bron: WODC (2015)